

Solistički koncert

Herman, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:293605>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
SVEUČILIŠNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ PJEVANJE

IVA HERMAN

SOLISTIČKI KONCERT

ZAVRŠNI RAD

MENTOR:

izv. prof. art. dr. sc. Berislav Jerković

Osijek, 2022.

SAŽETAK

Kako bi izvedba skladbi bila što kvalitetnija i autentičnija, pjevač mora poznavati ne samo sadržaj i tekst svake vokalno-instrumentalne skladbe nego i stilske značajke razdoblja u kojem je skladba skladana te formu djela koje izvodi. Upravo se tom mišlju vodi ovaj završni rad, koji prikazuje presjek programa solističkog koncerta. Ovaj rad prije svega obuhvaća kratki pregled biografije i stvaralaštva svakog skladatelja te formalnu, kao i interpretativnu analizu svake skladbe koja se nalazi na programu solističkog koncerta. Uz sve to, u četrnaest poglavlja prikazani su i sadržaj i tekst svake solopjesme i arije na izvornom jeziku, kao i njezin prijevod na hrvatski standardni jezik.

Ključne riječi: solistički koncert, analiza, biografija, solopjesma, arija

ABSTRACT

In order to have the best and most authentic performance of the compositions they perform, the singer must not only know the stylistic features of the period in which the composition was composed, but also the context and lyrics of each vocal-instrumental composition as well as the form of the piece they perform. This paper, which shows a cross-section of the vocal recital program, is guided by this very thought. It includes a brief overview of the biography and work of each composer as well as a formal, interpretive analysis of each composition from the vocal recital program. In addition, the context and the lyrics of each art song and aria in the original language, as well as their translation in the Croatian language, are presented in fourteen chapters of this paper.

Key words: vocal recital, analysis, biography, art song, aria

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je završni rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15 i 131/17.).
4. Izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan s dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu njegove obrane.

Ime i prezime studenta/studentice: Iva Herman

JMBAG: 0280006697

OIB: 71767949718

Adresa e-pošte za kontakt: ivcha.tvd8@gmail.com

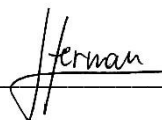
Naziv studija: Sveučilišni preddiplomski studij Pjevanje

Naslov rada: Solistički koncert

Mentor/mentorica rada: Berislav Jerković

U Osijeku ____ 15. lipnja 2022. _____ godine

Potpis _____

Sadržaj

1.	Uvod	1
2.	Giuseppe Giordani: <i>Caro mio ben</i>	2
2.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	2
2.1.1.	Analiza arie <i>antiche Caro mio ben</i>	3
3.	Wolfgang Amadeus Mozart: <i>Alleluia</i> , iz moteta <i>Exsultate, jubilate</i>	5
3.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	5
3.1.1.	<i>Exsultate, jubilate</i>	6
3.1.2.	Analiza stavka <i>Alleluia</i> iz moteta <i>Exsultate, jubilate</i>	7
4.	Clara Schumann: <i>Sechs Lieder</i> , op. 13.....	8
4.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	8
4.2.	<i>Sechs Lieder</i> , op. 13.....	9
4.2.1.	Analiza solopjesme <i>Ich stand in dunklen Träumen</i>	9
4.2.2.	Analiza solopjesme <i>Sie liebten sich Beide</i>	11
4.2.3.	Analiza solopjesme <i>Liebeszauber</i>	13
4.2.4.	Analiza solopjesme <i>Der Mond kommt still gegangen</i>	16
4.2.5.	Analiza solopjesme <i>Ich hab' in deinem Auge</i>	17
4.2.6.	Analiza solopjesme <i>Die stille Lotosblume</i>	19
5.	Hugo Wolf: <i>O wär dein Haus durchsichtig wie ein Glas</i>	22
5.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	22
5.1.1.	<i>Italienisches Liederbuch</i>	22
5.1.2.	Analiza solopjesme <i>O wär' dein Haus durchsichtig wie ein Glas</i>	23
6.	Gioacchino Rossini: <i>La Pastorella delle Alpi</i>	24
6.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	24
6.1.1.	Analiza solopjesme <i>La Pastorella delle Alpi</i>	25
7.	Sergej Vasiljevič Rahmanjinov: <i>Ne poy, krasavitsa, pri mne</i>	27
7.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	27

7.1.1.	Analiza solopjesme <i>Ne poy, krasavitsa, pri mne</i>	28
8.	Pjotr Iljič Čajkovski: <i>Sred shumnogo bala</i>	32
8.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	32
8.1.1.	Analiza solopjesme <i>Sred shumnogo bala</i>	33
9.	Ivan pl. Zajc: <i>Lastavicam</i>	35
9.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	35
9.1.1.	Analiza solopjesme <i>Lastavicam</i>	36
10.	Blagoje Bersa: <i>Oj, sancí, vi šareni sancí</i> , op. 45.....	38
10.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	38
10.1.1.	Analiza solopjesme <i>Oj, sancí, vi šareni sancí</i>	39
11.	Richard Strauss: <i>Morgen!</i>	42
11.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	42
11.1.1.	Analiza solopjesme <i>Morgen!</i>	43
12.	Francis Poulenc: <i>Les chemins d'amour</i>	45
12.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	45
12.1.1.	Analiza solopjesme <i>Les chemins de l'amour</i>	46
13.	Antonín Dvořák: <i>Měsíčku na nebi hlubokém / Pjesma Mjesecu</i>	48
13.1.	Biografija i stvaralaštvo.....	48
13.1.1.	<i>Rusalka</i>	49
13.1.2.	Analiza arije <i>Měsíčku na nebi hlubokém / Pjesma Mjesecu</i>	49
14.	Wolfgang Amadeus Mozart: <i>Deh vieni non tardar</i>	51
14.1.	<i>Figarov pir (Le nozze di Figaro)</i>	51
14.1.1.	Analiza arije <i>Deh vieni non tardar</i>	52
15.	Zaključak.....	56
16.	Literatura	57

1. Uvod

Tema ovog završnog rada jest prikaz programa solističkog koncerta te formalna i interpretativna analiza svake skladbe. Program solističkog koncerta obuhvaća djela desetorice skladatelja, a to su: *Caro mio ben* (Giuseppe Giordani), stavak *Alleluia* iz moteta *Exsultate, jubilate* (Wolfgang Amadeus Mozart), šest pjesama iz ciklusa pjesama *Sechs Lieder* (Clara Schumann), *O wär dein Haus durchsichtig wie ein Glas* (Hugo Wolf), *La Pastorella dell'Alpi* (Gioachino Rossini), *Ne poy, krasavitsa, pri mne* (Sergej Vasiljevič Rahmanjinov), *Sred shumnogo bala* (Petar Iljič Čajkovski), *Oj, sancu, vi šareni sancu* (Blagoje Bersa), *Lastavicam* (Ivan pl. Zajc), *Morgen* (Richard Strauss), *Les chemins d'amour* (Francis Jean Marcel Poulenc), arija *Pjesma Mjesecu* (Antonín Dvořák) i arija *Deh vieni non tardar* (Wolfgang Amadeus Mozart).

Završni rad sastoji se od četrnaest poglavlja, uključujući uvod i zaključak, u kojima su prikazani kratki pregled biografije i stvaralaštva svakog skladatelja navedenih skladbi te analiza svakog djela, koja obuhvaća i objedinjuje formalnu i interpretativnu analizu (vokalno-tehničke značajke) te prikaz sadržaja i teksta svake skladbe na izvornom jeziku i njegov prijevod na hrvatski jezik. Navedena djela pripadaju stilskim razdobljima 18., 19. i 20. stoljeća. Pisanje završnog rada potaknuto je i motivirano praktičnom pripremom solističkog koncerta, istraživanjem i upoznavanjem stilskih karakteristika, forme te sadržaja i teksta svake skladbe na programu, a sve u svrhu što kvalitetnije izvedbe programa.

2. Giuseppe Giordani: *Caro mio ben*

2.1. Biografija i stvaralaštvo

Talijanski skladatelj Giuseppe Giordani, nadimka Giordanello ili Giordaniello, rođen je u Napulju u Italiji. Mnogi su pogriješili pri navođenju Giordanellova datuma rođenja i smrti. Tu je pogrešku uklonio F. Florimo, koji je u svojem djelu *La scuola musicale di Napoli* priložio dokaz, tj. prijepis teksta osmrtnice koja ukazuje na točan datum smrti Giuseppea Giordanija. Osmrtnica svjedoči upravo o tome da je on umro 4. siječnja 1798. godine u Napulju, u dobi od 54 godine. (Florimo, 1882) Premda je Florimo ispravio ovu pogrešku, i sam je napravio još jednu; u osmrtnici koju je sam priložio jasno stoji da je Giordanello rođen 1743., a ne 1744. godine. (Parisotti, 1885) Giordanello je rođen u glazbenoj obitelji. S ocem, tri sestre i dva brata osnovao je društvo koje je izvodilo komične opere u manjim napuljskim kazalištima. Giordanello je u Napulju studirao glazbu na Konzervatoriju Santa Maria di Loreto, gdje je usavršio svoj zanat s kolegama D. Cimarosom i N. A. Zingarelijem. Završivši studij, odlazi u London i tamo sklada djela *Artaxerxes* (1772.) i *Antigono* (1773.), operu *seriu*. Samo je nekoliko njegovih opera doživjelo uspjeh u tadašnjem društvu. Opera *Epponina*, praižvedena u Firenci 1779. godine, donijela mu je tek umjereni uspjeh. Iste godine skladao je i operu *Demetrio* na libreto Metastazija. Vrativši se u Italiju 1782., skladao je brojne opere za sva kazališta u Italiji i mnoga komorna djela. Među njima svoje je mjesto pronašla i arija *Caro mio ben*. Godine 1791. pozvan je ravnati katedralom u Fermu kao *maestro di capella*, gdje ostaje sve do smrti.

Giordanello je sveukupno skladao više od 30 opera, a uz njih i oratorije, komorna djela i crkvenu glazbu. Najslavnije njegovo djelo zasigurno je arija *Caro mio ben*, danas najpoznatija skladba u cijeloj vokalno-instrumentalnoj literaturi. Ova arija nije dio opere, već ju je Giordani skladao prvenstveno za potrebe koncerta u Londonu krajem 18. stoljeća. Pretpostavlja se da je arija *Caro mio ben* objavljena 1782. godine, a u Londonu ju je popularizirao pjevač G. Pacchierotti. No zanimljivo je da, iako se ova skladba pripisuje Giuseppeu Giordaniju, današnji učenjaci ipak smatraju da je pravi autor arije zapravo Tommaso Giordani, brat Giuseppea Giordanija, ili pak njegov otac Giuseppe Giordani (stariji).¹ Ova skladba objavljena je u antologiji talijanskih pjesama *Arie Antiche*.

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Giordani, (Pristup: 4. 4. 2022.)

2.1.1. Analiza *arie antiche Caro mio ben*

Aria anticha Caro mio ben skladana je u Es-duru, mjera je 4/4 (četveročetvrtinska), a tempo *Larghetto*. Budući da je *tessitura*² u notnom tekstu visoka, ovu ariju najčešće pjevaju tenori i soprani. *Aria anticha* skladana je kao mali jednostavni trodijelni oblik: a b a. Tonalitetni plan nije kompliciran; prvi dio, dio a, počinje nakon četverotaktnog klavirskog uvoda u Es-duru i traje 10 taktova, nakon čega slijedi drugi dio, dio b, koji se sastoji od 8 taktova, u kojem dolazi do kratkog uklona u dominantu početnog tonaliteta – B-dur. Nakon toga ponovo slijedi dio a od 10 taktova u početnom tonalitetu, koji završava vanjskim trotaktnim proširenjem u klavirskoj dionici, koji čine *codu*. Slijedi tekst arije na talijanskom jeziku i njezin prijevod na hrvatski jezik.

Caro mio ben,
credimi almen,
senza di te
languisce il cor.

Il tuo fedel
sospira ognor.
Cessa, crudel,
tanto rigor!

Dragi moj ljubljani,
vjeruj mi barem
da bez tebe
moje srce jenjava.

Tvoja vjerna
uvijek uzdiše.
Prestani, okrutniče,
kazna je prevelika.

Kada bismo ovu ariju promatrali na tonskom planu, rekli bismo da je riječ o harmonijski jednostavnom djelu. No, kada bismo je promatrali na interpretacijskom planu, možemo uvidjeti da ova skladba ipak nije toliko jednostavna kao što se na prvi pogled čini. Ipak, zbog njezine jednostavnosti na tonskom planu profesori u glazbenim školama često odabiru ovu skladbu kao jednu od prvih skladbi pjevača početnika. Ono što je čini zanimljivom jest upravo početna *bel canto* fraza. Možemo uvidjeti da je autor ovog djela s namjerom prvu frazu počeo na treću dobu takta, upravo zbog težine prvih riječi pjesme. Pogledamo li notni tekst, možemo uočiti da na prvu dobu šestog takta (koja je teška doba) autor stavlja riječ snažnog značenja – *ben, cor*. Razlog je tome upravo naglasni sustav u talijanskom jeziku – izvornom govorniku talijanskoga

² Vokalna *tessitura* – tonsko područje (raspon) u kojem se glas najviše kreće, koji je pjevaču najprirodniji, i u kojem on najlakše ovlada glasom (Cvejić, 1980: 155); *tesstitura* – tonsko područje (raspon) u kojem se kreće većina melodije u skladbi, bez ekstremnih tonova, najnižih i najviših. (Wotton, T. S., 1907: 199)

jezika bilo bi sasvim neprirodno u izrazu *Caro mio ben* više naglasiti riječ *caro* nego riječi *mio ben*.³

The image shows a musical score for the beginning of the aria 'Caro mio ben'. It consists of two staves. The top staff is labeled 'CANTO' and contains the vocal line with the lyrics: 'Ca - ro mio ben, cre - di - mi al - men, sen - za di te lan - guisce il'. The bottom staff is for the piano accompaniment, starting with the instruction 'p dolce'. The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 4/4. The music is in a slow, legato style.

Primjer 1: Prikaz početne *bel canto* fraze arije *antiche Caro mio ben*

Cijela arija prožeta je od početka dugim melodioznim frazama *bel canto*, koje se moraju pjevati u velikom *legatu*, s velikom mirnoćom. Silazni melodijski niz tonova u početnoj frazi upućuje na bolno ozračje i sadržaj arije. (Primjer 1) Kako bi izvedba arije u potpunosti bila vjerodostojna i autohtona razdoblju u kojem je skladana, pjevač mora već prvom frazom publici dočarati duboke, bolne osjećaje koji prožimaju djelo. U drugom dijelu arije, dijelu b, prvi se put pojavljuje uzlazni melodijski niz koji upućuje na promjenu osjećaja i ozračja, a sve u skladu sa sadržajem teksta koji prati melodijsku liniju. (Primjer 2) U cijeloj ariji prevladava plošna dinamika, što znači da ne smije biti prevelikih oscilacija u glasnoći tona kod pjevača. Ono zbog čega ova arija možda i nije prikladna za pjevača početnika jest činjenica da fraze *bel canto* i *piano* dinamika od pjevača iziskuju veliku kontrolu daha i rezonance, što nedostaje pjevaču početniku.

³ <http://musicalanalysisforsingers.blogspot.com/2010/07/caro-mio-ben.html> (Pristup: 20. 4. 2022.)

cor. Il tuo fe -
_ del so - spira o - gnor. Ces - sa cru - del tan - to ri -

Primjer 2: Završetak prvog dijela, dijela a, i početak uzlazne fraze u dijelu b arije *Caro mio ben* (taktovi 13–18)

3. Wolfgang Amadeus Mozart: *Alleluia*, iz moteta *Exsultate, jubilate*

3.1. Biografija i stvaralaštvo

Austrijski skladatelj klasicizma i jedan od predstavnika prve bečke škole Wolfgang Amadeus Mozart rođen je u Salzburgu 1756. godine u glazbenoj obitelji. Otac mu je bio Leopold Mozart, koncertni majstor i dvorski skladatelj na dvoru tadašnjeg kneza. Mozart je bio izrazito glazbeno darovito dijete; glazbeno obrazovanje primio je od oca Leopolda, koji ga je poučavao sviranju čembala, s njegovom sestrom *Nannerl* (Maria Anna). Kao rezultat njegova brzog učenja i darovitosti, Mozart je već u ranom djetinjstvu imao turneje po cijeloj Europi. U dvanaestoj je godini postao i koncertnim majstorom nadbiskupova orkestra. (Andreis, 1976) U Italiji se zaljubljuje u talijansku operu, a izvodi i nekoliko svojih opera te nastupa kao pijanist na mnogim koncertima. Na njegov skladateljski stil već su tada utjecali mnogi; inspiraciju je pronalazio u djelima J. C. Bacha, Händelovim oratorijima, talijanskoj operi i Schubertovim klavirskim djelima. Putujući Europom, Mozart upoznaje manhajmski orkestar, Gluckovu operu, francusku komičnu operu i francusku instrumentalnu glazbu. Godine 1779. vraća se u Salzburg, gdje se ponovo zapošljava u nadbiskupovoj službi kao dvorski orguljaš, izvoditelj i

skladatelj. Godine 1781. izvodi se njegova opera *Idomeneo*, koja mu donosi velik uspjeh. Ubrzo nakon toga Mozart odlazi u Beč, gdje podučava kćerke aristokrata, organizira vlastite koncerte te javno nastupa. U Beču nastaju neka od najuspješnijih njegovih djela: opere *Figarov pir*, *Don Giovanni* i *Čarobna frula* te simfonije, gudački kvarteti i druga djela. Tamo pronalazi i ljubav drugi put vjenčavši se s Konstanzom Weber. U posljednjoj godini života, 1791., Mozart sklada vrlo uspješna djela – *Čarobnu frulu* i *Requiem*. Umro je u Beču i pokopan je u zajedničkoj grobnici siromaha i neopskrbjenih. (Andreis, 1976)

Wolfgang Amadeus Mozart u prvu je ruku, po umjetničkom interesu i opernim uspjesima, operni skladatelj. Njegov je opus opsežan i raznolik. Skladao je više od 600 djela, koja je sredinom 19. stoljeća L. v. Köchel popisom sabrao i numerirao; otada je svaka Mozartova skladba obilježena oznakom K. V. (Köchel-Verzeichnis) i odgovarajućim brojem. Mozart je skladao opere, oratorije, kantate, zborsku glazbu, solopjesme, simfonije, koncerte, komornu glazbu, skladbe za klavir... U operama možemo vidjeti sav njegov glazbeni potencijal; on u operi opisuje zgrade iz ljudskog života i ljudske sukobe, glazbom profilira karakter likova te psihološki analizira likove iz opere pomoću izražajnih sredstava u glazbi – tempom, dinamikom, ritamskim i melodijskim figurama itd. U neke od najuspješnijih i najpoznatijih Mozartovih opera ubrajamo: *Idomeneo*, *Otmicu iz seraja*, *Così fan tutte (Takve su sve)*, *Figarov pir*, *Čarobnu frulu*, *Don Juana (Don Giovannija)*, *Bastiena i Bastienu* i dr. Od ostalih vokalno-instrumentalnih djela ističu se solopjesme za glas i klavir, *Krunidbena misa*, motet *Ave verum corpus* te *Requiem za soliste, zbor i orkestar* (dovršio ga je Mozartov učenik Süßmayer). Od instrumentalnih djela važno je istaknuti: *Jupiter* simfoniju op. 41, Simfoniju u g-molu op. 40, gudačke kvintete u C-duru i g-molu, brojne klavirske sonate te mnoge koncerte za razne soloinstrumente.

3.1.1. *Exsultate, jubilate*

Exsultate, jubilate motet je u četiri stavka: *Exsultate, jubilate, Fulget amica dies, Tu virginum corona* i *Alleluja*. Mozart ga je skladao 1773. godine prilikom boravka u Milanu u Italiji. Očaran Rauzzinijevom vokalnom tehnikom na premijeri njegove opere *Lucio Silla* u Milanu, Mozart za njega odlučuje skladati motet *Exsultate, jubilate*. Danas ovaj motet ne izvode više kastrati, već se on našao kao obavezno djelo u vokalnoj literaturi za najviši ženski glas, sopran. Motet je izvorno napisan za orkestar i glas, no postoje i redukcije orkestra u jednu klavirsku dionicu. Ovaj će se rad koristiti upravo verzijom moteta za klavirsku pratnju i glas.

3.1.2. Analiza stavka *Alleluia* iz moteta *Exsultate, jubilate*

Treći stavak moteta *Exsultate, jubilate* jest *Allegro non troppo*. Ovaj stavak još se naziva i *Alleluia* upravo zato što se tijekom njega kontinuirano ponavlja riječ *alleluia* – kojom se u kršćanstvu izražava slavljenje Boga. Stavak *Alleluia* sastoji se od niza glazbenih rečenica jednakoga sadržaja, ali različite duljine. Ono što je karakteristično za ovaj Mozartov motet jest to što u njegovoj strukturi možemo vidjeti mnogo skladateljskih postupaka tipičnih za barokne motete. Najistaknutiji skladateljski postupak koji se javlja u ovom motetu, a karakteristika je većine baroknih oblika, jest imitacija. Mozart *Exsultate, jubilate* sklada po uzoru na barok – orkestralnu dionicu (u ovom radu klavirsku) izjednačuje s vokalnom, čineći ih ravnopravnima i podjednako važnima. Te dvije dionice međusobno iznose temu na način da se, nakon iznošenja teme u jednoj, ona imitira u drugoj dionici. (Primjer 3)

Allegro non troppo.

Al - le - lu - ja, al - le - lu - ja, — al - le - lu - ja, al - le - lu -

Primjer 3: Primjer imitacije teme u klavirskoj i vokalnoj dionici na početku stavka *Alleluia*

Karakter je moteta svečan i veseo, naročito u ovom, posljednjem stavku. Zbog toga pjevač najprije mora dobro ovladati svim tehničkim zadacima koje donose kolorature i fraze ovoga stavka, kako bi interpretacija i ozračje djela došli do izražaja. Vokalna dionica prepuna je koloratura koje se trebaju izvoditi s lakoćom, manjom gustoćom tona i velikom agilnošću. Pjevač mora biti vrlo vješt u interpretaciji, ali i imati dobru vokalnu tehniku kako ne bi izgubio fokus tona u rezonantnom prostoru prilikom izvođenja koloratura. (Primjer 4)

Primjer 4: Primjer duge kolorature u stavku *Alleluia* (taktovi 99–108)

4. Clara Schumann: *Sechs Lieder*, op. 13

4.1. Biografija i stvaralaštvo

Clara Schumann, djevojački Wieck, rođena je 1819. godine u Leipzigu. Otac joj je bio Friedrich Wieck, ugledan i poštovan učitelj klavira, a majka pjevačica Marianne Tomlitz. Clara je prvu poduku iz klavira primila od majke već u dobi od četiri godine, a kasnije i od oca – od njega uči klavir, pjevanje, kompoziciju te kontrapunkt. Debi je imala kada joj je bilo tek devet godina – 1828. godine – u Gewandhausu u Leipzigu na koncertu pijanistice Caroline Perthaler. Neposredno nakon toga na privatnoj ju je soareji prvi put čuo kako svira i Robert Schumann. Clara je koncertirala po cijeloj Europi, a primila je i naslov *Königliche und Kaiserliche Österreichische Kammer-virtuosin* (Kraljevska i carska austrijska komorna virtuoskinja), najvišu austrougarsku počast koja se može dodijeliti glazbeniku. Clara se, usprkos očevoj zabrani i neodobravanju, 1840. godine udala za Roberta Schumanna. S njim je imala sedmero djece. Tijekom cijelog života Clara nije prestala koncertirati, no nakon suprugove smrti 1856. godine samo se jednim više nikada nije bavila – skladanjem. Godine 1878. postaje prva profesorica klavira na Konzervatoriju u Frankfurtu. Umrla je 1896. godine od moždanog udara i pokopana je pokraj supruge na groblju u Bonnu.

Clara Schumann bila je iznimno nadarena pijanistica i kompozitorica. Skladala je brojna instrumentalna i vokalno-instrumentalna djela. Od instrumentalnih djela većinu je skladala upravo za instrument na kojem je i sama koncertirala – klavir. Među njima ističu se: sonate za klavir, klavirska trija, klavirski koncerti, klavirske romance, varijacije (skladane sa suprugom

Robertom Schumannom), preludiji, *Soirées Musicales* i mnoga druga djela. Od vokalno-instrumentalnih djela većinom je skladala pjesme za glas i klavir, među kojima se ističe ciklus pjesama *Sechs Lieder*, op 13, no skladala je i jedno zbarsko djelo – *3 Gemischte Chöre*, op. 19.

4.2. *Sechs Lieder*, op. 13

Ciklus solopjesama *Sechs Lieder*, op. 13 skladateljice Clare Schumann sastoji se od šest pjesama za glas i klavir. Riječ je o uglazbljenim pjesmama njemačkih romantičarskih pjesnika: Heinricha Heinea, Emanuela Geibela i Friedricha Rückerta. Pjesme koje čine ciklus jesu:

1. *Ich stand in dunklen Träumen* (Heinrich Heine)
2. *Sie liebten sich beide* (Heinrich Heine)
3. *Liebeszauber* (Emanuel Geibel)
4. *Der Mond kommt still gegangen* (Emanuel Geibel)
5. *Ich hab' in deinem Auge* (Friedrich Rückert)
6. *Die stille Lotosblume* (Emanuel Geibel).

4.2.1. Analiza solopjesme *Ich stand in dunklen Träumen*

Solopjesma *Ich stand in dunklen Träumen* prva je solopjesma u ciklusu *Sechs Lieder*, op. 13. Tekst je napisao njemački pjesnik Heinrich Heine. Pjesma je ljubavnog sadržaja i govori o izgubljenoj ljubavi i sjećanjima na nju. Slijedi tekst solopjesme na njemačkom jeziku i njezin prijevod na hrvatski jezik.

Ich stand in dunklen Träumen
und starrte ihr Bildnis an,
und das geliebte Antlitz,
heimlich zu leben begann.

Um ihre Lippen zog sich,
ein Lächeln wunderbar,
und wie von Wehmutstränen
erglänzte ihr Augenpaar.

Stajao sam u tamnome snu
i gledao u njezinu sliku,
i to voljeno lice
odmah je tajanstveno oživjelo.

Njezine su usne oblikovale
prekrasan osmijeh,
i kao suze prepune tuge
sjao je njezin osmijeh.

Auch meine Tränen flossen
mir von den Wangen herab,
und ach, ich kann's nicht glauben,
dass ich Dich verloren hab!

I moje su suze potekle
niz moje obraze
i ah! ne mogu vjerovati,
da sam Te izgubio!

Solopjesma je skladana u Es-duru, mjera je 3/4 (tročetvrtinska), a oznaka za tempo *Ziemlich langsam* (prilično sporo). Vrsta pjesme jest prokomponirana – glazba vjerno slijedi sadržaj teksta donoseći uvijek novu melodiju. Oblik pjesme može se interpretirati kao jednostavni trodijelni oblik. Solopjesma počinje klavirskim uvodom od 5 taktova. Nakon toga slijedi mala perioda, zatim velika glazbena rečenica fragmentarne građe od 8 taktova (dva dvotakta i jedan četverotakt) te potom mala perioda. Na samom završetku solopjesme slijedi *coda* od 7 taktova u klavirskoj dionici, istog sadržaja kao i uvod.

Prilikom interpretacije pjesme vrlo je bitno uzeti u obzir razdoblje u kojem je skladana. Karakteristike romantizma poput duge pjevne melodije, uporabe kromatike, ekspresivnosti melodije i promjene harmonija u funkciji izražajnosti prisutne su i u ovoj solopjesmi (pa tako i u cijelom ciklusu). Već u prvoj frazi vokalne dionice, u taktovima 5–8, možemo primijetiti upotrebu kromatike u uzlaznoj frazi. (Primjer 5)

The image shows a musical score for a vocal line. The top staff is a vocal line in G major (one sharp) and 3/4 time. It begins with a rest, followed by a chromatic ascent: G4 (quarter), A4 (quarter), B4 (quarter), C5 (quarter), D5 (quarter), E5 (quarter), F5 (quarter), G5 (quarter). The lyrics are: "Ich stand in dunk-len Träu-men und starr-te ihr Bild-niss". The bottom staff is a piano accompaniment. It starts with a "ritard." marking. The piano part consists of chords and moving lines in the right and left hands, supporting the vocal line.

Primjer 5: Prikaz kromatike u prvoj frazi vokalne dionice (taktovi 5–8)

U posljednjoj maloj periodi (taktovi 23–31) nalazi se vrhunac skladbe, kako u melodiji tako i u izražajnosti, tj. sadržaju pjesme. Stoga je interpretacijski bitno da se ove posljednje fraze pjesme izvedu kao da među njima ne postoji promjena harmonije (posebno u taktu 27). Na taj će se način postići duga *legato* i *bel canto* fraza koja publici dočarava bit same pjesme; duga neprekinuta fraza dočarat će publici pjesnikovu bol u posljednjem stihu pjesme: *I ah! ne mogu vjerovati, / da sam Te izgubio!* (*Und ach, ich kanns nicht glauben, / dass ich Dich verloren hab!*). (Primjer 6)

paar. Auch mei - - ne Thränen flos - sen mir von den Wan - gen her -

ab, und ach, ich kanns nicht glau - ben, dass ich Dich ver - lo - ren

hab!

Primjer 6: Prikaz vrhunca skladbe u vokalnoj dionici (taktovi 23–31)

4.2.2. Analiza solopjesme *Sie liebten sich Beide*

Solopjesma *Sie liebten sich Beide* druga je u ciklusu solopjesama *Sechs Lieder*, op. 13. Riječ je o uglazbljenoj pjesmi njemačkog romantičarskog pjesnika Heinricha Heinea. Pjesma govori o nepriznatoj ljubavi dvoje ljubavnika, koja im na kraju zadaje veliku bol. Već prva dva stiha pjesme iznose srž cijele pjesme i emocije tih dvoje ljubavnika: *Voljeli su se, ali jedno drugom / to nisu priznati htjeli*. Slijedi tekst pjesme na izvornom njemačkom jeziku i njezin prijevod na hrvatski jezik.

Sie liebten sich Beide, doch keiner
wollt' es dem andern gestehn;
Sie sahen sich an so feindlich,
und wollten vor Liebe vergehn.

Voljeli su se, ali jedno drugome
to nisu priznati htjeli;
gledali su se tako neprijateljski,
a od ljubavi umrijeti su htjeli.

Sie trennten sich endlich und sah'n sich
 nur noch zuweilen im Traum;
 Sie waren längst gestorben
 und wussten es selber kaum.

Rastali su se napokon i vidjeli se
 samo ponekad u snu;
 odavno su umrli
 a da to nisu ni sami znali.

Solopjesma *Sie liebten sich Beide* skladana je u g-molu, a vrsta pjesme jest strofna. Mjera je 6/8 (šesteroosminska), a tempo je umjeren, ne prebrz – *Nicht schnell*. Počinje klavirskim uvodom od 4 takta, nakon čega slijedi prva strofa pjesme. Prva strofa sastoji se od dvije male glazbene rečenice koje čine malu periodu – prva rečenica od 6 taktova s kadencom na dominantu početnog tonaliteta i druga rečenica od 5 taktova s kadencom na tonici početnog tonaliteta. Nakon toga ponavlja se glazba iz uvoda (4 takta), koja postaje interludij za drugu strofu solopjesme. Druga strofa istog je oblika kao i prva. Nakon druge strofe slijedi *coda* u strukturi proširene male rečenice s kadencom na tonici početnog tonaliteta.

Ova kratka solopjesma sadrži mnoge pjevačke zadatke. Prvi zadatak koji pjevaču može predstavljati problem jest problem njemačkoga jezika. Izgovor tijekom pjevanja mora biti oštar i točan, no u isto vrijeme i mekan poput izgovora talijanskoga jezika. Sve fraze moraju se pjevati u *legatu*, a svaki dulji držani ton mora dobro *sjesti* u rezonancu kako bi imao kvalitetu svih alikvota. Kako bi se to postiglo, cijela fraza mora biti podržana *appoggiom*. Najbolji primjer ovakve fraze s notom duljeg trajanja nalazi se u taktovima 7–10 te u taktovima 21–24

The image displays a musical score for the second stanza of the song. It is written in G minor (one flat) and 6/8 time. The score is divided into two systems. The first system contains the vocal line and piano accompaniment for the first two phrases: "Sie trennten sich endlich und sahn sich nur noch zu..." and "wei-len im Traum;". The second system contains the vocal line and piano accompaniment for the second phrase: "Sie wa-ren längst ge-stor-ben und wuss-ten es". The score includes various performance markings such as "stringendo", "rit.", "mf", and "p".

Primjer 7: Prikaz druge strofe solopjesme (taktovi 16–27); prikaz fraze s dugim držanim tonom u taktovima 21–24; prikaz takta 20

(ponovljena fraza u cijelosti). Na početku druge strofe solopjesme, u taktu 20, nalazi se oznaka *stringendo*, koja nema samo ulogu oznake za način izvođenja već ima i interpretacijsku ulogu. (Primjer 7)

4.2.3. Analiza solopjesme *Liebeszauber*

Treća solopjesma u ciklusu *Sechs Lieder*, op 13. jest solopjesma naslova *Liebeszauber*. Riječ je o uglazbljenoj pjesmi njemačkog pjesnika Emanuela Geibela. Govori o ljubavi koja čak ni prirodu ne ostavlja ravnodušnom; kad nas ljubav prigrli poput čarolije, sve na svijetu utihne i cijeli svijet stane na jedan trenutak. Slijedi tekst ove pjesme na izvornom njemačkom jeziku te njezin prijevod na hrvatski jezik.

Die Liebe saß als Nachtigall
im Rosenbusch und sang;
es flog der wunderschöne Schall
den grünen Wald entlang.

Ljubav je, poput slavuja, sjedila
u grmu ruža i pjevala;
divan slatki zvuk
odjekivao je zelenom šumom.

Und wie er klang, da stieg im Kreis
aus tausend Kelchen Duft,
und alle Wipfel rauschten leis',
und leiser ging die Luft;

Kako je zvonio, vinuo se u zrak
poput mirisa tisuće lapova
i sve su krošnje tiho šuštale,
a povjetarac je bio još tiši.

Die Bäche schwiegen, die noch kaum
geplätschert von den Höh'n,
die Rehlein standen wie im Traum
und lauschten dem Getön.

Potoci su utihnuli, jedva su
prskali u visini,
jelen je stajao kao u snu
i slušao taj zvuk.

Und hell und immer heller floß
der Sonne Glanz herein,
um Blumen, Wald und Schlucht
ergoß sich goldig roter Schein.

I sve jasnije i jasnije
sjalo je sunce,
a po cvijeću, šumi i jaruzi
razilo se njegov zlatni sjaj.

Ich aber zog den Wald entlang
und hörte auch den Schall.

I ja sam išao kroz šumu
i čuo taj zvuk.

Ach! was seit jener Stund' ich sang,
war nur sein Wiederhall.

Ah! ono što sam otpjevao ovog časka
bio je samo odjek toga zvuka.

Solopjesma *Liebeszauber* skladana je u Es-duru, mjera je 4/4 (četveročetvrtinska), a vrsta je pjesme strofna. Pjesma nema uvod, već počinje predtaktom u vokalnoj dionici. (Primjer 8)

№ 3. **Bewegt.**

Singstimme: Die Lie - - be sass als Nach - ti - gall im Ro - senbusch und

PIANOFORTE.

Primjer 8: Pjesma počinje predtaktom u vokalnoj dionici

Prva strofa pjesme ima oblik velike periode (dvije velike glazbene rečenice od 8 taktova). Nakon prve strofe slijedi klavirski interludij za drugu strofu pjesme (3 takta) u kojemu se ponavlja motiv iz posljednje fraze prve strofe. (Primjer 9)

leis, und lei - ser ging die Luft;

dim.

pp

die Bä - che schwie - gen, die noch kaum ge - plät - schert von den

Primjer 9: Prikaz posljednje fraze prve strofe (*und leiser ging die Luft;*) i klavirskog interludija s istim motivom

Druga strofa jednake je građe kao i prva; jedina je razlika u tome što je u ovom slučaju druga velika rečenica velike periode proširena za 5 taktova. Nakon druge strofe ponovo slijedi

klavirski interludij od 3 takta, u kojemu se ugođaj skladbe mijenja i smiruje. Potom slijedi proširena mala perioda od 10 taktova, koja ima funkciju vanjskog proširenja, tj. *code* i sadržajno zaključuje posljednju misao pjesme.

Ova solopjesma iziskuje od pjevača veliku snalažljivost u interpretaciji. Uz problem jezične barijere, od njega se očekuje da tečnim izgovorom *ispriča* cijelu pjesmu kao priču. U drugoj strofi nastupa melodijski vrhunac pjesme, za koji je potrebno dobro rasporediti količinu daha, u isto vrijeme podržavajući ton *appoggiom*. (Primjer 10) Međutim, pravi vrhunac pjesme ipak se nalazi u posljednjih 10 taktova pjesme, kada nastupa smirenje s posljednjim stihom pjesme. (Primjer 11) Važno je također spomenuti da se, unatoč bržem tempu, triole u klavirskoj dionici moraju svirati s velikom mirnoćom kako u skladbi ne bi prevladao osjećaj nervoze.

Blu - - men, Wald und Schlucht er - - goss sich gol - - - - - dig

ro - - - ther Schein.

p *cresc.* *langsam* *fp*

Primjer 10: Melodijski vrhunac solopjesme (taktovi 35–40)

Primjer 11: Prikaz posljednjeg stiha (i fraze) pjesme

4.2.4. Analiza solopjesme *Der Mond kommt still gegangen*

Solopjesma *Der Mond kommt still gegangen* četvrta je solopjesma u ciklusu *Sechs Lieder*, op. 13. Autor ove pjesme sjetnoga karaktera također je njemački pjesnik Emanuel Geibel. Pjesma portretira mjesec zlatnoga sjaja koji bdije nad zaljubljenim glavama uspavanih ljudi, kao i nad budnim pjesničkim subjektom koji sve to promatra u tami. Slijedi prijevod teksta na hrvatski jezik, kao i prikaz teksta pjesme na izvornom njemačkom jeziku.

Der Mond kommt still gegangen,
mit seinem gold'nen Schein,
da schläft in holdem Prangen
die müde Erde ein.

Und auf den Lüften schwanken,
aus manchem treuen Sinn,
viel tausend Liebesgedanken,
über die Schläfer hin.

Und drunten im Tale, da funkeln

Mjesec mirno izlazi
obasjan zlatnim sjajem.
A u tome lijepom sjaju
umorna zemlja spava.

I njihalo se u zraku,
preko nekih brižnih glava,
tisuću ljubavnih misli
iznad onih koji spavaju.

Dolje u dolini blistali su

die Fenster von Liebchens Haus;
ich aber blicke im Dunkeln
still in die Welt hinaus.

prozori drage mi kuće;
ali ja sam u tami
još uvijek promatrao svijet.

Solopjesma *Der Mond kommt still gegangen* pravi je primjer varirano-strofne solopjesme. Skladana je u Des-duru, a mjera je 6/8 (šesteroosminska). Pjesma se sastoji od tri strofe, od kojih je svaka oblika male periode od 8 taktova. Jedina je razlika u građi strofa ta što je posljednja strofa građena od proširene male periode (ima 10, a ne 8 taktova). Nakon posljednje strofe slijedi *coda* od 6 taktova u klavirskoj dionici.

Na interpretativnom planu nema mnogo promjena – svaka strofa mora biti otpjevana *na dahu*, u *legatu* te u velikoj mirnoći. Duge *legato* fraze također pridonose dočaravanju mističnog ugođaja pjesme. Vrhunac pjesme nalazi se u posljednjoj strofi, koja završava u *diminuendu*. (Primjer 12)

The image shows a musical score for the song 'Der Mond kommt still gegangen'. It consists of two systems of music. The first system shows the vocal line and piano accompaniment for the first two stanzas. The vocal line is in a soprano clef, and the piano accompaniment is in a grand staff (treble and bass clefs). The lyrics are in German and Croatian. The second system shows the vocal line and piano accompaniment for the final stanza and coda. The vocal line ends with a fermata. The piano accompaniment features a *coda* section with a 6-measure structure. Musical markings include *f* (forte) and *diminuendo rit.* (diminuendo in tempo).

Primjer 12: Prikaz vrhunca pjesme i završne fraze u *diminuendu*

4.2.5. Analiza solopjesme *Ich hab' in deinem Auge*

Peta pjesma u ciklusu *Sechs Lieder*, op 13. jest solopjesma *Ich hab' in deinem Auge*. Tekst je napisao Friedrich Rückert, a tematika je ljubavna. Govori o zaljubljenom pojedincu

koji u očima i licu svoje ljubljene i dalje vidi ljepotu, bez obzira na to što je ona ostarjela. Slijedi prikaz teksta pjesme na izvornom njemačkom i njezin prijevod na hrvatski jezik.

Ich hab' in deinem Auge
den Strahl der ewigen Liebe gesehen,
Ich sah' auf Deinen Wangen
einmal die Rosen des Himmels stehn.

Vidio sam u tvom oku
zraku vječne ljubavi.
Vidio sam kako na Tvojim obrazima
ruže nebeske stoje.

Und wie der Strahl im Aug' erlischt
und wie die Rosen zerstieben,
ihr Abglanz ewig neu erfrischt,
ist mir im Herzen geblieben,

I kako je zraka u tvom oku nestajala
i kako su ruže venule,
njihov je odraz, kao nov,
zauvijek ostao u mome srcu.

Und niemals werd' ich die Wangen seh'n
und nie in's Auge dir blicken,
so werden sie mir in Rosen stehn
und es den Strahl mir schicken.

I nikad neću vidjeti obraze tvoje
i nikad neću gledati u oči tvoje,
a da ne vidim ruže te
i zraku ljubavi.

Solopjesma je skladana u As-duru, mjera je 3/4 (tročetvrtinska), a tempo je spor – *Langsam*. Vrsta pjesme jest prokomponirana. Oblik pjesme može se interpretirati kao jednostavni trodijelni oblik, s obzirom na to da je riječ o nizu tri velike rečenice od 8 taktova. Na samom završetku skladbe nastupa *coda* od 6 taktova u klavirskoj dionici.

Ono što ovu solopjesmu čini zanimljivom upravo je tekst pjesme, koji kao da prikazuje prošlost, sadašnjost i budućnost. Pjesnik, govoreći o svojoj ljubljenoj, iznosi svoju životnu priču – onu ljepotu i mladost koju je od prvog trenutka vidio u očima svoje ljubljene vidi i sada, a vidjet će i do kraja svoga života. Taj pomak u vremenu, između prošlosti i budućnosti, dočarava i klavirski interludij od 4 takta između prve i druge glazbene rečenice. (Primjer 13) Između druge i treće velike glazbene rečenice ne postoji klavirski interludij, no on je nadoknađen oznakama *ritardando* i *a tempo* u taktovima 19 i 20 – u tim je taktovima skladateljica željela naznačiti važnost teksta i glazbom dočarati zamišljenost pjesnika. (Primjer 14) Možemo primijetiti da je riječi *Herzen* (*srce*), a kasnije i riječi *Auge* (*oči*) pridodana važnost – melodija doseže vrhunac upravo kad pjevač izgovara te riječi. (Primjer 14)

se-hen, ich sah auf Dei-nen Wan-gen ein-mal die Ro-sen des Him-mels

stehn. Und wie der

Primjer 13: Prikaz klavirskog interludija između prve i druge velike glazbene rečenice

animato *ritardando* *a tempo*

Ab-glanz e-wig neu er-frischt, ist-mir im Her-zen ge-blie-ben und nie-mals

ritardando *a tempo*

animato

werd' ich die Wangen sehn und nie in's Au-ge Dir bli-cken, so wer-den

Primjer 14: Prikaz završetka druge i početak treće glazbene rečenice te prikaz vrhunca skladbe (taktovi 17–24)

4.2.6. Analiza solopjesme *Die stille Lotosblume*

Posljednja solopjesma u ciklusu pjesma je naslova *Die stille Lotosblume*. Iako ova pjesma nije ljubavnog karaktera, u njoj možemo pronaći neke ljubavne elemente. Autor je pjesme

pjesnik Emanuel Geibel. Slijedi tekst na izvornom njemačkom jeziku te prijevod na hrvatski jezik.

Die stille Lotosblume
steigt aus dem blauen See,
die Blätter flimmern und blitzen,
der Kelch ist weiß wie Schnee.

Miran cvijet lotosa
dizao se iz jezera plavoga,
lišće mu treperi i blista
a cvijet mu je bijel poput snijega.

Da gießt der Mond vom Himmel
all' seinen gold'nen Schein,
gießt alle seine Strahlen
in ihren Schoss hinein.

Lijevaro je mjesec s neba
svoj zlatni sjaj,
sve svoje zrake
na latice cvijeta lotosa.

Im Wasser um die Blume
kreiset ein weißer Schwan,
er singt so süß, so leise
und schaut die Blume an.

Na vodi i oko cvijeta
kružio je bijeli labud,
pjevao je tako slatko, tako nježno
i gledao u cvijet.

Er singt so süß, so leise
und will im Singen vergehn.
O Blume, weiße Blume,
kannst du das Lied verstehn?

Pjevao je tako slatko, tako nježno
i želio umrijeti pjevajući.
O cvijete, bijeli cvijete,
možeš li shvatiti ovu pjesmu?

Solopjesma jest varirano-strofna i sastoji se od četiri strofe. Prva strofa građena je kao velika rečenica od 8 taktova (4 + 4). Druga je strofa varirano ponovljena velika rečenica iz prve strofe. Treću strofu čine mala glazbena rečenica od 4 takta i niz od 4 modulativne dvotaktne fraze, a četvrta je strofa građena kao niz dviju četverotaktnih fraza s istim melodijskim motivom. Na kraju slijedi *coda* od 5 taktova koja kadencira na dominantu početnog tonaliteta. Pjesma je skladana u As-duru, mjera je 3/4 (tročetvrtinska), a tempo umjeren. Skladateljica nam na početku skladbe daje oznaku za način izvođenja – *Sehr getragen* – što znači *sa zanosom*.

Ova solopjesma specifična je po tome što jedina u ciklusu ne završava na tonici, nego na dominantu početnoga tonaliteta. Na taj je način postignut mističan ugođaj tijekom cijele skladbe. Svaka strofa počinje karakterističnim intervalom velike sekste, koji već u prvoj frazi pjesme mora biti unaprijed pripremljen u poziciji tona. Pjevač od početka skladbe mora voditi *legato*

frazu, a klavirska dionica mora biti svirana mekano – na taj način triole na prvu dobu svakog takta u klavirskoj dionice neće (u dinamici) prevladati nad pjevnom melodijom vokalne dionice. (Primjer 15)

No 6. *Sehr getragen.*

Singstimme. *p*
Die stil - le Lotos - blu - me steigt aus dem blauen See, die

PIANOFORTE. *pp*
p

Primjer 15: Prikaz triola u klavirskoj dionici/melodijskoj liniji i pjevne vokalne dionice na početku solopjesme

Posljednja strofa (taktovi 35–44), koja je građena od niza dviju četverotaktnih fraza, čini melodijski i sadržajni vrhunac pjesme. Te dvije četverotaktne fraze sastoje se od istih melodijskih motiva. Interpretacijski je važno otpjevati ove dvije fraze s velikom izražajnosti i osjećajnosti kako bi sadržaj pjesme dobio veći značaj. To se može postići tako da pjevač ove dvije fraze otpjeva vrlo pjevno, gotovo kao talijanske fraze *bel canto*. (Primjer 16)

Innig.
O Blu - me, weisse Blu - me, kannst du das Lied ver - stehn? o Blu - me, weisse

rit.
Blu - me, kannst du das Lied ver - stehn?

rit. *pp*

Primjer 16: Prikaz posljednje strofe, tj. niza dviju četverotaktnih fraza (taktovi 35–44)

5. Hugo Wolf: *O wär dein Haus durchsichtig wie ein Glas*

5.1. Biografija i stvaralaštvo

Austrijski skladatelj Hugo Wolf rođen je 1860. godine u Slovenj Gradecu. Glazbenu naobrazbu dobio je na Konzervatoriju u Beču, no zbog svojeg je temperamenta ubrzo izbačen s Konzervatorija. Dalje se obrazovao samostalno, proučavajući glazbenu literaturu. Godine 1875. upoznao je R. Wagnera, koji mu postaje uzor i nadahnuće u skladanju. Kasnih 1870-ih godina Wolf dobiva tešku bolest zbog koje će posljednje godine života provesti u sanatoriju. Zbog svoje bolesti često je padao u duboku depresiju te nerijetko nije mogao skladati. Godine 1883. postaje i glazbeni kritičar *Wiener Salonblatta*. Umro je 1903. godine u Beču.

Hugo Wolf najveći je uspjeh postigao kao skladatelj solopjesama – skladao ih je oko 300. On je njemačku solopjesmu doveo do njezina vrhunca. Njegovi najpoznatiji ciklusi solopjesama jesu: *Pjesme Eduarda Mörikea* (1889.), *Pjesme Josepha Eichendorffa* (1889.), *Pjesme J. W. Goethea* (1890.) te *Španjolska pjesmarica* (1891.) i *Talijanska pjesmarica* (1892.). Opsežnija glazbena djela nisu mu donijela mnogo uspjeha; njegova opera *Der Corregidor* bila je neuspješna, a druga opera, *Manuel Venegas*, ostala je nedovršena. Od instrumentalnih djela važno je spomenuti *Talijanske serenade za orkestar* (1892.).

5.1.1. *Italienisches Liederbuch*

Hugo Wolf rijetko je pisao individualne pjesme; bio je sklon skladanju zbirki solopjesama. Među njegovim zbirkama solopjesama ističe se zbirka *Italienisches Liederbuch* – zbirka solopjesama u dva sveska. Zbirka predstavlja uglazbljene prijevode 46 talijanskih pjesama autora Paula Heysea.⁴ Wolfove pjesme u zbirci *Italienisches Liederbuch* vrlo su kratke, često ne prelaze ni 20-ak taktova. Prvi svezak s 22 pjesme objavljen je 1892., a drugi svezak s 24 pjesme 1896. godine. Razlog je tomu činjenica da je Wolf odgodio pisanje drugoga sveska pjesama kako bi završio operu *Der Corregidor* (1895). Zbirka Heyseovih pjesama sadrži različite vrste pjesama, poput *rispetta*, *velota*, *ritornella*, *popularnih balada*, narodnih pjesama i korzikanskih pjesama (*corfica*), no najčešće su u formi *rispetta*.⁵

⁴ Wolfova zbirka pjesama ima isti naziv kao i zbirka pjesama P. Heysea – *Italienisches Liederbuch* (Jin Shin Dong, 2010: 1)

⁵ Kratka talijanska pjesma o ironičnoj ljubavi, koja je idealistička, podrugljiva ili čak uvredljiva. Najčešće se sastoji od osam redaka (stihova), od kojih svaki ima 10 ili 11 slogova. (Jin Shin Dong, 2010: 9)

5.1.2. Analiza solopjesme *O wär' dein Haus durchsichtig wie ein Glas*

Solopjesma *O wär' dein Haus durchsichtig wie ein Glas* pripada drugom svesku zbirke pjesama *Italienisches Liederbuch*. Skladana je u a-molu, mjera je 4/4 (četveročetvrtinska), a tempo je spor, polagan – *Langsam*. Vrsta je pjesme prokomponirana. Sastoji se od klavirskog uvoda od jednog takta, niza četiriju malih rečenica te *code* istog sadržaja kao i uvod. Slijedi tekst pjesme na njemačkom te njezin prijevod na hrvatski jezik.

O wär' dein Haus durchsichtig wie ein Glas, mein Holder, wenn ich mich vorüberstehe! Dann sah' ich drinnen dich ohn' Unterlass, wie blickt' ich dann nach dir mit ganzer Seele! Wie viele Blicke schickte dir mein Herz, mehr als da Tropfen hat der Fluss im März! Wie viele Blicke schickt' ich dir entgegen, mehr als da Tropfen niedersprühn im Regen!	O, kad bi tvoja kuća bila od stakla, moj ljubljeni, kad joj se prikradam! Tada bih te uvijek vidjela unutra, gledala bih na te cijelom svojom dušom! Koliko je samo pogleda tebi poslalo moje srce, Više nego što kapljica ima rijeka u ožujku! Koliko bih ti samo pogleda poslala, Više nego što kiša ima kapljica!

Wolfova solopjesma vrlo je kratka, ima samo 19 taktova. Ono što pjesmu čini zanimljivom svakako je promjenjiv ritam u vokalnoj dionici i prepoznatljiv ritam tridesetdruginki u klavirskoj dionici koji dočarava ironičan i šaljiv ugođaj. (Primjer 17)

Langsam ♩ = 54

O wär' dein Haus durch-

pp (*durchweg zart*)

Primjer 17: Prepoznatljiv ritam tridesetdruginki gotovo je uvijek prisutan u klavirskoj dionici

Kako bi ironičan ugođaj pjesme došao do izražaja, pjevač ne smije fraze pjevati *bel canto*. Naprotiv, mora imati dobru dikciju i treba oštro izgovarati tekst, gotovo podrugljivo. Karakteristični su za Wolfovu pjesmu brojni harmonijski ukloni koji također pridonose stvaranju mističnog i podrugljivog ugođaja pjesme. (Primjer 18)

The image shows a musical score for a vocal piece. It consists of two systems of music. Each system has a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The lyrics are in German. The first system of lyrics is: "mit gan-zer See-le! Wie vie-le Bli-cke schickte dir mein Herz, —". The second system is: "mehr als da Tro-pfen hat der Fluss im März! Wie vie-le Bli-cke schickt' ich". The piano accompaniment features a complex rhythmic pattern with many sixteenth notes and rests, and includes dynamic markings like 'p' and 'pp'.

Primjer 18: Primjer harmonijskog, modulativnog uklona u taktovima 9–14

6. Gioacchino Rossini: *La Pastorella delle Alpi*

6.1. Biografija i stvaralaštvo

Talijanski skladatelj Gioacchino Rossini rođen je u Pesaru 1792. godine u glazbenoj obitelji. Već u djetinjstvu stekao je osnovno glazbeno obrazovanje, a kasnije ga usavršava u Bologni, gdje uči pjevanje, violončelo, glasovir i kontrapunkt. Sa samo 12 godina istaknuo se kao pjevač u manjim opernim ulogama, ali i kao mladi skladatelj komornih skladbi i arija. Međutim, cjelovite je opere Rossini počeo skladati tek 1810. godine, i to po narudžbi venecijanskih i drugih kazališta (jedna opera mjesečno). Svojim profinjenim skladateljskim stilom te sklonošću farsama i komičnim operama ubrzo je stekao popularnost širom Italije. Rossini je često putovao i tako postigao i međunarodni uspjeh. Prvi međunarodni uspjeh donijela mu je opera *Tancredi* (1813.), a potom i opere Talijanka u Alžiru (*L'italiana in Algeri*) i *Pepeljuga* (*La Cenerentola*). Najveću slavu ipak mu je donijela njegova danas najpoznatija opera – *Seviljski brijač* – prvobitno poznata pod naslovom *Almaviva, ili nekoristan oprez* (*Almaviva, ossia L'inutile precauzione*), praižvedena 1816. godine. Rossini je gostovao u Beču,

Londonu te Parizu, gdje je odlučio i ostati 1824. godine. U Parizu postaje glazbeni ravnatelj Talijanskoga kazališta i izvodi svoje opere s velikim uspjehom. Tamo upoznaje francuski operni stil te ga ujedinjava s talijanskim – što je najviše vidljivo u njegovim operama *Grof Ory* i *Guillaume Tell*. Sljedećih je godina zbog bolesti malo skladao. Umro je u Parizu 1868. godine.

Gioacchino Rossini bio je jedan od najvažnijih opernih skladatelja 19 stoljeća. Skladao je i *opere serie* i *opere buffe*. U operu je uveo mnoge novitete; utemeljio je nove formalne i stilske odnose, uveo je *buffo* recitative (šaljive recitative), bio je sklon sentimentalnim melodijama razvijenih linija, ukrašavao je melodijske linije ornamentima i koloraturama, a uvertiru je iz formalne uvodne zabave pretvorio u predigru punu glazbenih motiva iz opere. Rossini je skladao opere, arije, solopjesme, komorna djela, kantate i drugu crkvenu glazbu. Najpoznatije su mu opere *Otello*, *Seviljski brijač*, *Kradljiva svraka*, *Semiramide*, *Guillaume Tell* i *La Cenerentola*, a od crkvenih djela ističe se *Stabat mater* (1832., dopunjena 1841.).

6.1.1. Analiza solopjesme *La Pastorella delle Alpi*

Solopjesma *La Pastorella delle Alpi* pastoralna je pjesma koja govori o lijepoj djevojci, pastirici s Alpi. Autor je teksta Conte Carlo Pepoli. Ova solopjesma talijanskog skladatelja Gioacchina Rossinija šesta je solopjesma u zbirci solopjesama *Serate musicali (Le Soirées musicales)*. Slijedi prikaz teksta pjesme na talijanskom jeziku i njezin prijevod na hrvatski jezik.

Son bella pastorella,
che scende ogni mattino,
ed offre un cestellino
di fresche frutta e fior.

Chi viene al primo albore
avrà vezzose rose
E poma rugiadose,
Venite al mio giardin.
Ahu, ah...

Chi nel notturno orrore
smarrì la buona via,
alla capanna mia
ritroverà il cammin.

Ja sam lijepa pastirica,
koja silazi svakoga jutra
i nudi malu košaru
punu svježeg voća i cvijeća.

Oni koji dolaze u ranu zoru
naći će prekrasne ruže
i svježje rosne jabuke,
dođite svi u moj vrt.
Ahu, ah...

Oni koji su skrenuli s puta
u užasu noći
još će jednom pronaći pravi put
u mojoj kolibici.

Venite, o passaggero,
 la pastorella è qua,
 ma il fior del suo pensiero
 ad uno sol darà!
 Ahu, ahu...

Pođi, putniče,
 pastirica je ovdje,
 ali cvijet svojih misli,
 samo jednome će dati!
 Ahu, ahu...

Solopjesma je skladana u C-duru, mjera je 3/4 (tročetvrtinska), a tempo je umjereno brz. Pjesma je strofna, a oblikom je riječ o velikoj dvodijelnoj pjesmi sheme |: aa | bc :|. Ima dvije strofe identičnog melodijskog i motivskog sadržaja. Svaka strofa sastoji se od dvostruke velike glazbene rečenice od osam taktova te niza od dvije velike glazbene rečenice različitog sadržaja, od kojih je prva proširena, a druga nije.

Ova solopjesma skladana je za svijetao, agilan, lirski ženski glas. To nam dokazuje već prva pjevačka fraza u pjesmi, koja sadrži mnogo repetiranih tonova i velikih intervala (kvarta, kvinta, oktava). (Primjer 19)

CANTO

Son bella pasto-rel - la, che scen-de o-gni mat-
 Je suis la pastou - rel - le tou-jours joy - eu - se et

Primjer 19: Prikaz početne pjevačke fraze solopjesme

Skladba krije mnoge tehničke i interpretacijske pjevačke zadatke. Od tehničkih zadataka javljaju se problemi velikih intervala, položaja tona u rezonantnom prostoru, izmjena vezanih i *staccato* tonova te podržanog daha na *appoggiu*. Kako bi pjevač sve fraze u solopjesmi izveo s lakoćom, potrebno mu je znanje o *dobro usmjerenom tonu*, koji zdravo odzvanja u svim rezonantnim prostorima tijela i podržan je mišićima *appoggia*. Prilikom pripreme tona pjevački udah ne smije biti plitak i krut, već brz i dubok, kako bi već prvi ton imao snagu i dobru projekciju. Tehničko-interpretativni problem koji svakako nadilazi ostale jest izmjena vezanih i *staccato* tonova u frazi. Rješenje za ovaj tehničko-interpretativni problem Rossini je dao u podnaslovu skladbe – *Tirolese* – aludirajući na to da solopjesma mora biti pjevana u karakteru

tirolske pjesme.⁶ Prema tome, melodija s izmjenom vezanih i *staccato* tonova, koju prati riječ *ahu*, vrlo diskretno podsjeća na imitaciju alpskog jodlanja, iako se pjeva realnim, *appoggiatim* tonom. Slovo *h* u riječi *ahu* ne izgovara se. (Primjer 20)

Primjer 20: Prikaz fraze s izmjenama vezanih i *staccato* tonova (taktovi 47–51)

7. Sergej Vasiljevič Rahmanjinov: *Ne poy, krasavitsa, pri mne*

7.1. Biografija i stvaralaštvo

Sergej Vasiljevič Rahmanjinov rođen je u glazbenoj obitelji 1873. godine u Onegu. Glazbeno obrazovanje stekao je u Petrogradu na Konzervatoriju, gdje je učio svirati klavir, i u Moskvi na Moskovskom konzervatoriju, gdje je učio kompoziciju. Rahmanjinov je imao vrlo istančan glazbeni sluh, što mu je uvelike pomoglo u brzini skladanja i snazi pamćenja. „Tako je, na primjer, za diplomski ispit iz kompozicije u roku od samih 17 dana napisao jednočinu operu *Aleko* izradivši do kraja njezinu partituru.“ (Andreis 1976: 642) Po završetku glazbenog obrazovanja Rahmanjinov je započeo pijanističku i dirigentsku karijeru. Godine 1897. prihvatio je dužnost dirigenta u opernom kazalištu Save Ivanoviča Mamontova u Moskvi, no to mjesto napušta već sljedeće godine. Svoju dirigentsku karijeru nastavlja 1904. godine u velikom Boljšoj teatru u Moskvi, gdje je veliku pozornost pridodavao izvođenju ruskog opernog repertoara. Nadolazeće godine provodi u inozemstvu, u Dresdenu, a od 1909. do 1917. godine boravi u svojoj domovini, gdje njeguje svoju dirigentsku, ali i pijanističku karijeru. Godine 1918. Rahmanjinov odlazi u Sjedinjene Američke Države, gdje i ostaje sve do smrti 1943. godine.

⁶ Tirolska pjesma (tal. *tirolese*, franc. *tyrolienne*) – vrsta narodne pjesme koja nalikuje na valcer, povijesno je vezana uz područje Tirola (zapadne Alpe); bila je vrlo popularna 1800-ih godina; sadrži element jodlanja. (Paton, 2005: 102)

Opus Sergeja Rahmanjinova većinom čine skladbe skladane upravo za instrument kojim je i briljirao – klavir. U svojim skladbama i melodijama nerijetko je izražavao povezanost s domovinom i ruskim duhom, a upravo ta liričnost i tragični elementi u sadržajnosti njegovih skladbi ukazuju na to da mu je uzor bio P. I. Čajkovski. Ipak, Rahmanjinov je razvio poseban klavirski stil skladanja kojim je nastojao iskoristiti sve zvukovne mogućnosti klavira kao instrumenta, koji su karakterizirali i upotreba jakih dinamičkih, harmonijskih i registarskih kontrasta te samostalnost dionica. Rahmanjinova klavirska djela obuhvaćaju koncerte, sonate te manja klavirska djela (preludij, etida i sl.) Najpoznatija su klavirska djela njegovi preludiji, koji u suštini opisuju Rahmanjinov stvarateljski lik. Od ostalih djela ističu se: klavirske varijacije, sonate, etide, četiri klavirska koncerta, *Rapsodija na Paganinijevu temu* (1934.). Od orkestralnih djela ističu se tri simfonije i simfonijska slika *Otok mrtvih*, od komorne glazbe *Elegični trio* za violinu, violončelo i klavir te sonata za violončelo i klavir, a od vokalno-instrumentalnih djela opere *Aleko*, *Škrti vitez* i *Francesca da Rimini* te kantata *Zvona* i oko 70 popijevaka za glas i klavir.

7.1.1. Analiza solopjesme *Ne poy, krasavitsa, pri mne*

Autor teksta ove uglazbljene pjesme ruski je pjesnik Aleksandar Sergejevič Puškin. Tematika je misaona – govori o muškarcu koji se bolno prisjeća svoje domovine svaki put kad začuje gruzijske pjesme. Slijedi prikaz teksta na izvornom ruskom jeziku (transliteracija s ćiriličnog zapisa u latinični) i prijevod Dobriše Cesarića na hrvatski jezik.⁷

Ne poy, krasavitsa, pri mne Ty pesen Gruzii pechal'noy: Napominayut mne one Druguyu zhizn' i bereg dal'niy.	Ne pjevaj, draga, kad si sa mnom gruzijske pjesme pune tuge; u sjećanju mi bude tamnom daleki žal i dane druge.
Uvy! napominayut mne Tvoi zhestokiye napevy I step', i noch' – i pri lune Cherty dalokoy, bednoy devy.	Kad razliju se u tišinu te pjesme lude, zanesene, ja vidim stepu, mjesečinu i lik daleke jedne žene.
Ya prizrak milyy, rokovoy,	Otkad ugledah te, draga,

⁷ „Aleksandar Sergejevič Puškin | Ne pjevaj draga“, *Časopis Kvaka*, 2017, <http://www.casopiskvaka.com.hr/2017/06/aleksandar-sergejevic-puskin-ne-pjevaj.html>, pristupljeno: 25. 4. 2022.

Tebya uvidev, zabyvayu;
No ty poyosh' – i predo mnoy
Yego ya vnov' voobrazhayu.

njen lik u mome srcu gasne,
al nova oživi ga snaga,
kad začujem te pjesme strasne.

Ne poy, krasavitsa, pri mne
Ty pesen Gruzii pechal'noy:
Napominayut mne one
Druguyu zhizn' i bereg dal'niy.

Ne pjevaj, draga, kad si sa mnom,
gruzijske pjesme pune tuge;
u sjećanju mi bude tamnom
daleki žal i dane druge.

Solopjesma počinje klavirskim uvodom od 8 taktova, nakon čega slijedi prva fraza solopjesme u obliku velike glazbene rečenice od 8 taktova. Zatim slijedi niz od dvije velike glazbene rečenice, od 7 i 11 taktova. Nakon toga slijede ponovljene dvije velike glazbene rečenice iz prvog dijela, no ovaj put prvo nastupa glas, a slijedi vanjsko proširenje, tj. *coda* u klavirskoj dionici. Solopjesma je skladana u a-molu, mjera je 4/4 (četveročetvrtinska), tempo je *Allegretto*, a vrsta je pjesme prokomponirana.

Ova solopjesma vrlo je zahtjevna na interpretativnom planu. Prvi je mogući problem za pjevača ruski jezik. Ruski jezik ima vrlo čvrst i tvrd izgovor, što uvelike može otežavati izvođenje fraza u *legatu* za pjevača koji se prvi put susreće s ruskim jezikom. Velika ekspresivnost i duga, čvrsta fraza podržana dahom i *appoggiom* neophodne su za izvedbu ove pjesme. Prve fraze solopjesme, u taktovima 9–12, nastupaju nakon *arpeggia* kvintakorda a-mola u klavirskoj dionici. One se mogu izvoditi malo slobodnije u tempu, bez obzira na oznaku *a tempo* u notnom tekstu, kako bi se postigla veća ekspresivnost melodije i teksta pjesme. (Primjer 21)

rit. [a tempo]
 f ten.
 Не пой, кра са ви ца, при
 ppp sf

dim. p ten.
 мне ты пе сен Гру зи и пе чаль ной: на по ми.
 pp

Primjer 21: Prikaz početnih fraza solopjesme

Vrhunac solopjesme nastupa sa stihovima *No ty poyosh' – i predо moy yego ya vnov' voobrazhayu*, skokom melodije u intervalu kvinte (d^2 – a^2). Repetirane d^2 tonove valja dobro pripremiti na dahu, a količinu zraka potrebno je efikasno raspodijeliti kako ne bi nedostajalo snage i *potpore* na nadolazećem najvišem tonu fraze (ton a^2). Najviši ton potrebno je zaobliti visokim mekim nepcem kako bi bio što bogatiji u zvuku i kako bi svi gornji rezonantni prostori sudjelovali u projekciji tona. Ton se ne smije ni u kojem slučaju *gurati* ili grčevito podržavati *appoggiom* jer na taj način umanjujemo kvalitetu tona. (Primjer 22)

Музыкальный фрагмент, состоящий из вокальной и фортепианной партий. Вокальная партия имеет следующие тексты: «ви_дев, за_быва_ю; но ты по_ешь, и пре_до мной е_го я вновь во_о_бра_жа_ю.» Фортепианная партия включает сложные ритмические рисунки и динамические обозначения, такие как *f*, *ff* и *dim.* Внизу нотного фрагмента указан номер произведения: «М. 26012 Г.»

Primjer 22: Prikaz vrhunca solopjesme (taktovi 29–34)

Solopjesma završava ponovljenom frazom s početka pjesme i stihovima *Ne poy, krasavitsa, pri mne ty pesen Gruzii pechal'noy*. Rahmanjinov je pjesnikovu tugu i bol izvrsno dočarao dugom frazom u *pianissimu* u vokalnoj dionici, koju prati početni, već poznati motiv s početka solopjesme u klavirskoj dionici. (Primjer 23)

Музыкальный фрагмент, состоящий из вокальной и фортепианной партий. Вокальная партия имеет следующие тексты: «Не пой, кра_са_ви_ца, при мне ты пе_сен Гру_зи_и пе_чаль_ной; на_по_ми_на_ют мне о_не дру_гу_ю жизнь и». Фортепианная партия включает повторяющийся ритмический мотив в левой руке и динамические обозначения, такие как *ten.*, *dim.*, *pp* и *ppp*.

Primjer 23: Prikaz posljednjih fraza u vokalnoj dionici i prateći motiv s početka solopjesme u klavirskoj dionici

8. Pjotr Iljič Čajkovski: *Sred shumnogo bala*

8.1. Biografija i stvaralaštvo

Ruski romantičarski skladatelj Pjotr Iljič Čajkovski rođen je 1840. u Votkinsku, u Rusiji. Osnovno obrazovanje stekao je u Petrogradu (današnjem Sankt-Peterburgu) u službi ministarstva pravosuđa. Godine 1862. odlučuje da se želi baviti isključivo glazbom, stoga upisuje Konzervatorij u Sankt-Peterburgu, a već sljedeće godine napušta i državnu službu u ministarstvu pravosuđa. Godine 1865. završava glazbeni studij, i to kao jedan od prvih apsolutista tog zavoda, ističe Andreis (1976: 620). Na nagovor Nikolaja Rubinsteina odlazi u Moskvu predavati teoriju glazbe. Vrijeme u Moskvi bilo je vrlo plodno razdoblje za Čajkovskog. Na njegovo skladanje mnogo je utjecao folklor, čemu svjedoči zbornik 50 ruskih narodnih popijevaka za klavir četveroručno iz 1869. godine. Čajkovskom je financijsku sigurnost i materijalnu neovisnost osiguravalo prijateljstvo s imućnom ljubiteljicom umjetnosti Nadeždom v. Meck, koja mu je isplaćivala 6000 rubalja godišnje kao poticaj za njegovo stvaralačko umijeće. Godine 1885. Čajkovski konačno odlučuje skrasiti se i nastanjuje se prvobitno u mjesto pored Klina, a zatim i u Klin 1892. godine. Te godine obilježile su vrhunac u umjetnosti skladanja za Čajkovskog te on, uz brojne turneje po Europi i Americi, postaje svjetski poznato i uvaženo skladateljsko ime. Umro je od kolere 1893. godine u Petrogradu (Sankt-Peterburgu).

Čajkovski kao skladatelj daje prednost apsolutnoj glazbi pred programnom. U svojim djelima nastoji snagom iznositi zbivanja duševnog života, čovjekovu unutrašnjost te sukob između težnje k životu, ljubavi i sreći i nemogućnosti da se to ostvari zbog *sudbine*. Skladao je brojne glazbene vrste: opere, balete, simfonije, simfonijska djela programnog sadržaja, koncerte, suite, klavirske i komorne komade, solopjesme. Skladao je svega šest simfonija, uvertire-fantazije, programne simfonije, simfonijske pjesme – *Romeo i Julija* (1869., prerađena 1870. i 1879.), *Bura* (1873.), *Francesca da Rimini* (1876.), *Manfred* (1885.), *Hamlet* (1888.)⁸. Od ostalih orkestralnih i instrumentalnih djela ističu se: uvertira *1812* (1881.), *Talijanski capriccio* (1880.), suite, klavirski koncerti, komorna djela, Koncert za klavir i orkestar u b-molu, klavirski ciklus *Godišnja doba*, djela za klavir (sonate, minijature, ciklusi klavirskih minijatura), baleti (najpoznatiji je *Labuđe jezero*). Od vokalno-instrumentalnih djela Čajkovski je pisao opere i solopjesme. Najpoznatije su mu opere *Evgenij Onjegin*, *Djevnica Orleanska*, *Mazepa* te *Pikova dama*, a u najuspješnije solopjesme Čajkovskog ubrajaju se: *Posred bučnog*

⁸ Andreis (1976: 630)

plesa, Ni riječi, moj prijatelju, On me je tako ljubio, Zaboraviti tako brzo, Noći bezumne, Pjesma ciganke i dr.

8.1.1. Analiza solopjesme *Sred shumnogo bala*

Solopjesma *Sred shumnogo bala* treća je pjesma u ciklusu solopjesama *Šest romansi*, op. 38. Zapravo je to uglazbljena pjesma ruskog književnika Alekseja Nikolajeviča Tolstoja. Govori o ljubavi koja se, u svakodnevnoj buci svijeta, razvila iz jednog pogleda. Solopjesma je originalno skladana u h-molu, mjera je 3/8 (troosminska), a tempo je *Moderato*. Za potrebe ovoga rada skladbu ćemo analizirati u njezinoj transponiranoj tonalitetnoj verziji (za više pjevačke glasove) – u d-molu. Slijedi prikaz teksta pjesme na ruskom jeziku (transliteracija s ćiriličnog zapisa u latinični) te prijevod na hrvatski jezik.

Sred' shumnogo bala, sluchajno,
V trevoge mirskoj sujety,
Tebja ja uvidel, no tajna
Tvoi pokryvala cherty.

Lish' ochi pechal'no gljadeli,
A golos tak divno zvuchal,
Kak zvon otdaljonnoj svireli,
Kak morja igrajushchij val.

Mne stan tvoj ponravilsja tonkij
I ves' tvoj zadumchivyy vid,
A smekh tvoj, i grustnyj, i zvonkij,
S tekh por v mojom serdce zvuchit.

V chasy odinokije nochi
Ljublju ja, ustalyj, prilech';
Ja vizhu pechal'nye ochi,
Ja slyshu veseluju rech',

I grustno ja, grustno tak zasypaju,

Usred bučne lopte, slučajno,
U nemiru svijeta,
Vidio sam te, ali misterij
Je pokrivaio tvoje lice.

Gledale su samo tužne oči
A glas je zvučao tako divno,
kao zvuk daleke frule,
ili morski val.

Svidjela mi se tvoja vitka figura
I tvoj zamišljen pogled
a tvoj smijeh, i tužan i zvučan,
od tada mi je zapeo u srcu.

U samotne sate noći
Ja umoran legnem;
I vidim tvoje tužne oči
I čujem tvoj radostan glas;

I u tuzi tako zaspim

I v grjozakh nevedomykh splju...

Ljublju li tebja, ja ne znaju,

No kazhetsja mne, chto ljublju!

I u snovima nepoznatim počivam...

Još ne znam ni sam,

Ali čini mi se da te volim!

Vrsta je pjesme varirano-strofna, a oblik je trodijelna pjesma sheme | aa' | bb' | aa" |. Pjesma počinje klavirskim uvodom od 8 taktova, potom slijedi dio a, građen od dvije velike periode. Zatim slijedi dio b, građen od niza dviju velikih glazbenih rečenica, a potom ponovno slijedi dio a. Pjesma završava *codom* u klavirskoj dionici duljine 8 taktova.

Na početku pjesme skladatelj nam daje uputu za izvođenje – *con tristezza* (*s tugom*). Iako je prva uzlazna fraza odvojena od druge fraze pauzama, to ne znači da se te dvije fraze pjevaju odvojeno. Naprotiv, moraju se pjevati kao da je jedan smisleni *legato* luk napisan preko svih fraza; na taj ćemo način dobiti osjećaj cjeline i jedne velike fraze, a ne mnogo malih fraza. Također, ako pjevač na taj način promatra ovu početnu strofu pjesme, imat će predodžbu o efikasnijoj podjeli količine daha tijekom pjevanja. (Primjer 24)

The image shows a musical score for a vocal solo, measures 7-13. The score is in G major and 4/4 time. It features a vocal line and a piano accompaniment. The vocal line starts with a fermata on the first measure, followed by a melodic phrase. The piano accompaniment provides harmonic support with chords and moving lines. The lyrics are in Russian and English. The tempo/mood is marked 'con tristezza'. There are handwritten annotations in the score, including 'своими' and 'фраза'.

Primjer 24: Prikaz početnih fraza solopjesme (taktovi 7–13)

Agogika je prisutna u cijeloj skladbi. Primjer agogike koja se provlači kroz cijelu skladbu nalazi se upravo u taktovima 21–24. U njima nastupa završna fraza prve velike periode u pjesmi. Budući da je harmonijska progresija ove fraze D-T (dominanta-tonika), potrebno ju je izvesti s malim *ritardandom* kako bi završetak fraze imao smisao. Već u sljedećem taktu potrebno je tempo vratiti u početnu brzinu kako se tijekom glazbe ne bi zaustavio. (Primjer 25)

Primjer 25: Taktovi 21–27

9. Ivan pl. Zajc: *Lastavicam*

9.1. Biografija i stvaralaštvo

Dirigent, vokalni pedagog i skladatelj, Ivan pl. Zajc rođen je u Rijeci 1832. godine. U njegovoj se obitelji mnogo muziciralo usprkos tome što mu je otac bio vojni kapelnik podrijetlom iz Češke. Zajc je u ranoj dobi počeo učiti svirati violinu i klavir, pa već sa šest godina počinje javno nastupati. Nakon završene srednje škole 1850. godine uz očevo dopuštenje odlazi u Milano, gdje se upisuje na konzervatorij. Godine 1855. dobiva prvu nagradu za svoju operu *La Tirolese*, koja je uspješno izvedena na sceni milanskog konzervatorija. Nakon završetka studija vraća se u Rijeku i ondje dobiva posao dirigenta i koncert-majstora gradskog kazališnog orkestra, a kasnije i nastavnika gudačkih instrumenata. Ubrzo se s obitelji seli u Beč, gdje se ostvaruje kao operetni skladatelj. U Beču je izvedeno sveukupno 11 Zajčevih scenskih djela, među kojima je svoje mjesto pronašla i komična opera *Boisyjska vještica* (1866.), „vjerojatno najbolje Zajčevo scensko djelo iz bečkog razdoblja“, ističe Andreis (1976: 237). U Beču je skladao i svoje prve skladbe na hrvatske tekstove – zbornska djela *U boj*, *Večer na Savi*, *Nad grobom*, *Bože živi*, kantatu *Istočna zora* i dr. Godine 1870. Zajc se vraća u Zagreb, gdje počinje djelovati kao ravnatelj zagrebačke Opere i formira prvi stalni operni ansambl u Hrvatskoj. Ostaje ravnateljem Opere 19 godina, sve do njezina ukidanja 1889. U to vrijeme izveo je 50 opera i desetak opereta, ističe Andreis (1976). Nakon ukidanja Opere Zajc je radio kao voditelj glazbene škole Glazbenoga zavoda sve do 1908. godine. Umro je 1914. godine u Zagrebu.

Ivan pl. Zajc bio je vrlo značajan i utjecajan skladatelj po kojem je razdoblje od 1870. do 1914. godine u Hrvatskoj dobilo ime Zajčevo doba. U to su se vrijeme osvajala nova glazbena područja, organizacija glazbenog života bila je bogatija, osnivale su se glazbene ustanove,

pjevačka društva i glazbeni časopisi, priređivali su se koncerti na kojima su sudjelovali i umjetnici iz inozemstva, stvarao se temelj za zdravu kritiku novoga glazbenoga života u Hrvatskoj. Opus Ivana pl. Zajca nerazmjerno je velik; iza sebe je ostavio više od 1000 skladbi. Napisao je i vježbe i udžbenike za pjevanje, a nekoliko i za violinu i klavir. Prilikom skladanja najviše se ugledao na talijansku opernu glazbu te glazbu bečke operete. Njegov opus uključuje: djela za zborove (muške, ženske, mješovite, dječje, zborove uz klavirsku pratnju te uz pratnju orkestra), kantate, 19 dovršenih opera (najpoznatije: *Mislav*, *Nikola Šubić Zrinjski*, *Postolar i vrag*), 26 opereta (najpoznatije: *Momci na brod!*, *Noć u Kairu*), scensku glazbu za dramska djela (ističe se glazba za Gundulićevu *Dubravku*), mise, rekvijeme, misne ulomke, klavirska djela, 4 gudačka kvarteta, 3 gudačka kvinteta, komorna djela, orkestralna djela (uvertire, simfonije), 5 djela za soloinstrument i orkestar te oko 30 skladbi za puhački orkestar. U Zajčevu opusu nalazi se i oko 170 solopjesama za glas i klavir, 6 pjesama za glas i orkestar te 13 pjesama za solistički glas uz pratnju. Od poznatih solopjesama svakako treba izdvojiti *Večernju pjesmu*, *Vir*, *Uznesi se*, *Lastavicam*, *Domovini i ljubavi*, *Tužnu ljubav*, *Djevojku i ružu* i dr.

9.1.1. Analiza solopjesme *Lastavicam*

Solopjesma *Lastavicam* pastoralno je djelo domoljubne tematike. Tekst je napisao Ivan Zahar, a tema je čežnja za domovinom, za rodnim krajem. Skladana je u B-duru, mjera je 3/4 (tročetvrtinska), a tempo *Moderato con eleganza*. Vrsta je pjesme varirano-strofna, a oblik dvodijelna pjesma sheme |: a b :|. U nastavku slijedi prikaz teksta pjesme.

Male ptice lakih krila,	Zove, vuče, silnom moći
Dižite se vi u zrak;	Južnog sunca vrući sjaj.
Već vas zove zemlja mila,	O, u dom ću i ja doći
Zove vrućeg sunca trak.	Pozdrav'te mi rodni kraj!

Što li čeka prek livada
I prek silnih voda vas?
Malo lasti, puno jada;
Al' vas majčin zove glas!

Ova naizgled vrlo jednostavna i pjevna Zajčeva solopjesma skriva mnogo pjevačkih zadataka. Već u prvoj frazi pjesme možemo primijetiti utjecaj talijanske operne glazbe na Zajčev skladateljski stil – vrlo pjevna, gotovo *bel canto* fraza slična talijanskoj opernoj ariji, s karakterističnim intervalom velike sekste koji se provlači kao motiv kroz cijelu pjesmu. (Primjer 26)

Ma - le pti - ce la - kih kri - la, di - ži - te se vi u zrak;

Primjer 26: Prva fraza solopjesme, „Male ptice lakih krila, dižite se vi u zrak“

Klavirski uvod, kao i ostatak pratnje u klavirskoj dionici, vrlo je samostalan, gotovo djeluje kao uvod i pratnja *arietti*. U taktu 15 pojavljuje se novi melodijski motiv u vokalnoj dionici koji ukazuje na promjenu ugođaja i karaktera u pjesmi. U klavirskoj dionici također se pojavljuju nove notne vrijednosti, ovaj put krupnije od šesnaestinki koje su dotad prevladavale u klavirskoj dionici. (Primjer 27) Cijeli notni tekst prate oznake poput *con eleganza* i *dolce*, koje od početka skladbe ukazuju na ugođaj i karakter ove domoljubne pjesme. Svaka fraza u pjesmi mora biti *položena na dahu*, no ton ne smije imati veliku gustoću i težinu. On mora biti zaokružen, lagan, mekan i bogate boje, posebno u taktovima 49–52, kada nastupa vrhunac melodije. Vrhunac melodije nastupa u obliku sekventne fraze. (Primjer 27)

poz - drav - te mi rod - ni kraj, poz - drav - te mi rod - ni kraj!

Primjer 27: Prikaz vrhunca melodije (taktovi 49–52)

10. Blagoje Bersa: *Oj, sancij, vi šareni sancij*, op. 45

10.1. Biografija i stvaralaštvo

Hrvatski skladatelj Blagoje Bersa rođen je 1873. godine u Dubrovniku. Glazbeno obrazovanje brusio je u Trstu, Zadru te u Zagrebu, gdje je bio učenik velikog hrvatskog skladatelja, Ivana pl. Zajca. Nakon školovanja u Zagrebu odlazi u Beč, gdje završava studij kompozicije na Konzervatoriju kod R. Fuchsa. Nakon studija Bersa svoju profesionalnu karijeru započinje kao zborovođa Hrvatskog pjevačkog društva Trebević u Sarajevu i kao dirigent pjevačkog društva Zvonimir u Splitu. Po isteku ugovora u Splitu postaje kazališni dirigent-volonter u Gradskom kazalištu u Grazu, a zatim i aranžer i umjetnički savjetnik izdavačkog poduzeća Doblinger (od 1911. godine), za koje je priređivao klavirske izvatke scenskih i opernih djela (a nekoliko je opereta i instrumentirao). Godine 1919. ponovo se seli u Zagreb, gdje radi kao klavirski pratitelj na turneji pjevača Nikole Zeca sve dok ga bolest (upala žuči) nije prisilila na odlazak u bolnicu. Godine 1920. dobiva dekret za učitelja glazbe *učiteljskih škola s naslovom profesora*. Dvije godine kasnije, 1922., postaje profesor instrumentacije, a 1924. i profesor kompozicije na novonastaloj Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Tijekom svoje profesorske karijere Bersa je radio s mnogim mladim hrvatskim skladateljima, među kojima su i: R. Matz, Z. Grgošević, B. Kunc, I. Brkanović, B. Papandopulo, M. Cipra i dr. Uz zahtjevan profesorski posao u Zagrebu, Bersa je vrlo malo skladao, većinom zbog profesorskih obaveza. Umro je u Zagrebu 1934. godine od posljedica operacije žučnog kamenca.

Opus Blagoja Berse sadrži instrumentalna i vokalno-instrumentalna djela. Svojim orkestralnim djelima obogatio je i osamostalio hrvatsku orkestralnu glazbu. Od instrumentalnih djela Blagoja Berse valja istaknuti: simfonijske pjesme *Sunčana polja* (1919.), *Sablasi* (1926.), *Hamleta* (1897.), *San nevjeste* (1897.) i *Nokturno – San ljetne noći na Hvaru* (1902., kasnije preradio Z. Bradić), *Simfonijske varijacije* za violinu i orkestar (1924.), *Klavirski trio* (1895.), gudački kvartet (1895.) te veći broj klavirskih skladbi (sonate, klavirska *Balada* u d-molu, nokturno *Na žaluj*, ciklus *Po načinu starih Airs de ballet*). Valja istaknuti i nedovršenu autobiografsku, programnu simfoniju u c-molu naziva *Simfonia tragica – Quattro ricordi della mia vita*. Bersa je skladao ukupno tri opere, a to su: *Jelka* (1901.), *Oganj* (1911.) i *Postolar od Delfta* (1914.). Punih dvadeset godina (1903. – 1924.) skladao je „glazbeni roman“ *Raskoljnikov*, prema romanu *Zločin i kazna* F. M. Dostojevskog, no od njega su ostale samo skice. Od Bersinih vokalno-instrumentalnih djela važno je istaknuti solopjesme na hrvatskom i njemačkom jeziku uz pratnju klavira (*Seh duš dan*, *Oj, sancij, vi šareni sancij*, *Ja te ljubim*, *Robinjica*, *Primorska pjesmica*, *Ein Lied der Liebe*, *Und als ich so lange*, *Mein süßes Lieb* i

dr.), dvije solopjesme uz pratnju komornih sastava (*Mio povero amor* za glas, flautu i klavir, *Mrtvoj dragoj* za glas i gudački kvartet), solopjesmu *Na moru* za glas i orkestar te zborni ciklus *Tri pejzaža* (1921. – 1922.). Skladao je i melomonodrame⁹ i filmsku glazbu (glazba za nijemi film *Villa von Narenta (Neretvanska vila)* iz 1919. godine).

10.1.1. Analiza solopjesme *Oj, sancij, vij šareni sancij*

Bersa je tekstove za svoje solopjesme pomno birao, njegovi poetski afiniteti bili su pretežitoo usmjereni prema romantičkim tekstovima i tekstovima pisanima u romantičkoj tradiciji. (Kos, 2014) Solopjesma *Oj, sancij, vij šareni sancij*, op. 45 pripada skupini solopjesama Blagoja Berse o idealiziranoj ljubavi. Tekst je napisao Josip Bersa, Blagojev brat. Ova solopjesma originalno je skladana u F-duru, no prvi je put objavljena u G-duru. Prvobitno je skladana za tenor (F-dur), no u današnje vrijeme pjevaju je i soprani (G-dur). U originalu se izvodi uz pratnju klavira, no B. Kunc kasnije ju je preradio kao skladbu za glas i orkestar. Mjera je tročetvrtinska, tempo je *Andante molto sostenuto*, a oblik je jednostavan trodijelni, a b a'. U nastavku slijedi tekst pjesme na hrvatskom jeziku.

Oj, sancij, vij šareni sancij,
Vij mlađahne mašte lepiri,
Vij krasni kô proljetni dancij
Kad lahor od cvjetića miri,

Iz ničega došli ste amo
Kô lagahan proljetan dah,
Da opet vas nestane samo
U isti da ginete mah,

Ta šta mi pokazaste njenu
Pletenicu gustu i plavu,
Šta modru, sanjarsku zjenu,
Šta maljušnu njezinu glavu?

Ta šta će mi toliko blaga,
Kad s vama sve nestane?
Ne, jer od vas već i nema traga,
Samoća zastrla je sve.

Oj, sancij, vij šareni sancij,
Vij mlađahne mašte lepiri,
Vij krasni kô proljetni dancij
Kad lahor od cvjetića miri,

Sve gine šta god sam uživô,
To davno već davno sam znô:
I sanak što nekad sam snivô
I cv'jet što sam nekad joj dô.

⁹ Prema Andreisu (1976), melomonodrama je glazbena vrsta u kojoj se recitira tekst uz orkestralnu glazbenu ilustraciju.

Solopjesma počinje skladateljskim elementom koji je vrlo čest u Bersinim solopjesmama – instrumentalnom predigrom, tj. klavirskim preludijem. Akordima tonike i nonakordom subdominante klavir stvara uvod od 3 takta u solopjesmu. Nakon klavirskog uvoda započinje prvi dio, dio a, koji karakteriziraju intervali oktave i sekste (uzlazne i silazne) na početku svake fraze. Intervalima oktave i sekste (koji svaki put počinju kao uzmah) skladatelj postiže patetiku i osjećajnost karakterističnu za romantizam. (Primjer 28)

The image shows a musical score for a vocal solo piece. It consists of two systems of staves. The first system shows the piano introduction and the beginning of the vocal line. The piano introduction is in 3/4 time and G major, consisting of three measures of chords: G major, D major, and G major. The vocal line begins with the lyrics "Oj san - ci, vi fa - re - ni" and features characteristic octave and sixth intervals. The score includes dynamic markings such as "Andante molto sostenuto", "P", "pp", "rit.", "a tempo", and "cresc.", as well as performance instructions like "col canto".

Primjer 28: Prikaz klavirskog uvoda i karakterističnih intervala oktave i sekste na početku fraza vokalne dionice

U taktu broj 14 započinje drugi dio, dio b, koji nije pisan ariozno kao prvi dio. Umjesto ariozne fraze nastupa recitativni dio – još jedan karakterističan element kojim se Bersa služi kako bi napravio kontrast između arioznog i recitativnog dijela skladbe. Ovaj recitativni dio, koji obilježava cijeli drugi dio solopjesme, obogaćen je kromatikom i enharmonijskim modulacijama koje dočaravaju promjene u ozračju i sadržaju teksta pjesme. To je najbolje vidljivo u taktovima 17–20, gdje skladatelj moduliranjem u tonalitet s više snizilica (u ovom je slučaju to Des-dur) želi dočarati tjeskobu. (Primjer 29) Brojne modulacije za pjevačko uho mogu predstavljati problem ako pjevač ne poznaje dobro harmonije koje se izmjenjuju tijekom skladbe. Ariozne fraze u prvom i završnom dijelu solopjesme, kao što im i naziv kaže, moraju biti izvedene u *bel cantu*, u velikom *legatu* i s velikom ekspresivnošću. U recitativnim dijelovima valja obratiti pozornost na promjenu tempa – *pochissimo più mosso* – koja u suštini nije naznaka velike promjene u brzini izvođenja, već u promjeni karaktera izvedbe.

14 *pochissimo più mosso* *p* *rall.* *1*
 iz ni - te - ga do - bli ste a - mo kô la - ga - han pro - lje - tan dah, — da
pochissimo più mosso *p* *rall.*
 MIC 02.0201 81

17 *più lento* *p* *f* *deciso*
 o - pet vas ne - sta - ne sa - mo, u is - ti da gi - ne - te
più lento *stretto molto*
p cresc. *f* *ff* *sf sf*

Primjer 29: Primjer recitativne fraze obogaćene kromatikom i fraze s enharmonijskom modulacijom (taktovi 14–19)

Povratak dijela a donosi nam melodiju i tekst s početka pjesme. Ova ponovljena fraza mora biti otpjevana s lakoćom, ali i malom promjenom izražajnosti da bi se ukazalo na promjenu ozračja u skladbi. Zatim ponovo nastupa recitativni dio, koji kulminira u vrhunac skladbe i postupno modulira u početni tonalitet. (Primjer 30) Klavirska dionica vrlo je samostalna u odnosu na glas (najviše u interludijima i postludiju).

45 *rall.* *allarg. e cresc.*
 - ži - vò, to dav - no več, dav - no sam znò: i sa - nak što sa - da sam sni - vò
rall. *allarg. e cresc.*

48 *sf* *p* *col canto* *p cresc.* *passionato* *stentato*
 i cvjjet što sam ne - kad joj dò.

Primjer 30: Prikaz završnih fraza solopjesme, kada recitativni dio kulminira u pjevni vrhunac skladbe

11. Richard Strauss: *Morgen!*

11.1. Biografija i stvaralaštvo

Richard Strauss bio je njemački skladatelj, jedan od mnogih koji su obilježili drugu polovicu 19. i prvu polovicu 20. stoljeća. Rođen je 1864. godine u Münchenu. Strauss je u ranoj dobi pokazao interes i nadarenost za glazbu (već sa šest godina počeo je pisati vlastite kraće skladbe), a tome je pomogla činjenica da mu je otac bio glazbenik. Godine 1885. na preporuku Hansa von Bülowa Richard Strauss postaje glavni dirigent dvorskog orkestra u Meiningenu. Paralelno s dirigentskom karijerom rasla je i njegova skladateljska karijera. Uzori u skladanju bili su mu R. Schumann, F. Mendelssohn Bartholdy i J. Brahms, no pod utjecajem A. Rittera kasnije postaje pristalica i obožavatelj R. Wagnera i F. Liszta. U kasnijim godinama svoga života oformljuje vlastiti orkestar i Društvo njemačkih skladatelja (1898.). Tijekom života sveukupno je djelovao u nekoliko područja – kao dirigent na turnejama, u publicističkom i teoretskom području i na skladateljskom području. Zbog njegove popularnosti u njemačkim gradovima počeli su se organizirati tzv. Straussovi tjedni, na kojima su se izvodila njegova djela. Godine 1919. Strauss je napustio berlinsku operu i zaposlio se u bečkoj operi, no vrlo kratko. Bečku operu napušta već 1924. godine zbog nesuglasica s dirigentom F. Schalkom. Richard Strauss umro je u Garmischu 1949. godine, samo tri mjeseca nakon proslave svog 85. rođendana.

Bio je vrlo svestran skladatelj bogatog opusa. Skladao je simfonijske pjesme po uzoru na F. Liszta, a od njih se ponajviše ističu simfonijske pjesme *Don Juan* (1889.), *Macbeth* (1890.), *Smrt i preobraženje* (1890.), humoristična simfonijska pjesma *Vragolije Tilla Eulenspiegela* (1895.), *Tako je govorio Zaratustra* (1896), *Život junaka* (1899.) čija je tema autobiografska, *Sinfonia domestica* (1904.) te *Simfonija s Alpa* (1915.). Od ostalih instrumentalnih djela skladao je: simfonije, simfonijske fantazije, 2 baleta, orkestralno djelo s violončelom solo *Don Quixote* (1889.), neuspjelu operu *Guntram* (1894), *Metamorfoze* za 23 gudačka instrumenta, dvije sonatine za 16 puhačkih instrumenata, koncert za obou i mali orkestar, *Svečani preludij* op. 61, *suitu Građanin plemić* te *Suitu i divertimento po Couperinovim motivima* za mali orkestar. Od vokalno-instrumentalnih djela Richard Strauss je skladao opere, a najpoznatije su *Saloma* (1905.), *Elektra* (1909.), *Kavalir s ružom* (1911.), *Arijadna na Naksu* (1912.), te velik broj pjesama za glas i orkestar. Straussove su najpoznatije pjesme za glas i orkestar, koje se nerijetko izvode i uz klavirsku pratnju: *Allenseelen*, *Zueignung*, *Morgen!*, *Ruhe meine Seele*, *Ständchen*, *Heimkehr*, *Ich trage meine Minne*, *Breit über mei Haupt*.

11.1.1. Analiza solopjesme *Morgen!*

Solopjesma *Morgen!* jedna je od 4 pjesme iz ciklusa solopjesama, opus 27. Ovaj ciklus pjesama Strauss je skladao 1894. godine kao svadbeni poklon za svoju suprugu, njemačku sopranisticu Pauline de Ahna. Originalno je skladao ovu solopjesmu za glas i klavir, ali ju je 1897. aranžirao za orkestar, glas i violinu solo. Pjesma *Morgen!* uglazbljena je pjesma autora Johna Henrya Mackaya. U ovom radu koristit će se verzija solopjesme s klavirskom pratnjom. Slijedi prikaz teksta pjesme na njemačkom jeziku i prijevod na hrvatski jezik.

Und morgen wird die Sonne wieder scheinen,	A sutra će sunce opet sjati,
Und auf dem Wege, den ich gehen werde,	I na putu kojim ću ja ići
wird uns, die Glücklichen, sie wieder einen	nas će sretnike ponovo ujediniti
inmitten dieser sonnenatmenden Erde...	usred ove zemlje koja diše suncem...
und zu dem Strand, dem weiten, wogenblauen,	I k obali širokoj, plavoj poput valova,
werden wir still und langsam niedersteigen,	Tiho ćemo i polagano silaziti
stumm werden wir uns in die Augen schauen,	Nijemo ćemo se gledati u oči
und auf uns sinkt des Glückkes stummes	I na nas će se spuštati nijema tišina sreće...
Schweigen...	

Ova solopjesma skladana je u G-duru, mjera je 4/4 (četveročetvrtinska), a tempo *Lento*. Vrsta je pjesme prokomponirana, a oblik je jednostavni trodijelni (bâr oblik). Zanimljivom je čini ispreplitanje klavirske i vokalne dionice. Dionice se isprepliću tako da vokalna dionica počinje svoju melodiju nakon što je klavirska dionica svoju melodiju već počela izvoditi. Takav primjer ispreplitanja dionica možemo naći već u prvoj frazi pjesme – klavirska dionica završava svoju frazu silaznom melodijskom linijom, a vokalna dionica iznosi svoju frazu na dominantni početnog tonaliteta. (Primjer 31)

The image shows a musical score for a song titled "sehr ruhig". It consists of three staves: a vocal line at the top and two piano accompaniment staves below. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The tempo is marked "sehr ruhig". The lyrics are "Und morgen wird die Sonne wieder scheinen und auf dem". The piano part features a descending melodic line in the right hand and a more active line in the left hand. There are dynamic markings like "p" and "pp" and some asterisks under the piano part.

Primjer 31: Prikaz ispreplitanja klavirske i vokalne dionice (taktovi 12–16)

Budući da u cijeloj pjesmi prevladava spokojan ugođaj, takva bi trebala biti i fraza pjevača – mirna, staložena, vrlo u *legatu*. Jačina tona ne smije biti preglasna, već se kroz *mezzopiano* i *piano* dinamiku mora oblikovati mekan ton. Ton mora biti dovoljno elastičan i zaobljen kako se najviši tonovi u frazama ne bi isticali. Najveća mekoća i elastičnost tona od pjevača se očekuju u taktovima 24–25, kada nastupa melodijski vrhunac skladbe. (Primjer 32) Završni dio pjesme obuhvaća fraze s repetiranim tonovima, koje nije važno istaknuti glasnoćom, već jasnim izgovorom teksta i *legato* fraziranjem.

nen in-mit-ten die-ser son - nen-at - menden Er - de... und zu dem Strand, dem wei -

ten, wo-gen-blau - en, werden wir still und lang-sam nie-der-stei-gen,

Primjer 32: Prikaz taktova 21–28

12. Francis Poulenc: *Les chemins d'amour*

12.1. Biografija i stvaralaštvo

Francuski skladatelj i pijanist Francis Jean Marcel Poulenc rođen je 1899. godine u Parizu. Prvo glazbeno obrazovanje primio je od majke učeći klavir, a u kompoziciji je bio samouk. Bio je član francuske *Šestorice (Les Six)*. Inspiraciju za svoju glazbu pronalazio je u skladbama iz 18. stoljeća, a najveći uzor bio mu je I. Stravinski. Po svojem skladateljskom stilu Poulenc pripada struji novoklasicističkih skladatelja. Skladao je crkvenu i svjetovnu glazbu. Skladao je brojna instrumentalna djela, među kojima su: niz sonata, trio za klavir, obou i fagot, klavirska djela, koncert za dva klavira i orkestar, koncert za orgulje i orkestar, *sinfonietta*, baleti *Les Biches* (1924.) i *Les animaux modèles* (1942.) i dr. Na području vokalno-instrumentalne glazbe skladao je brojne solopjesme, *Crnačku rapsodiju* za glasove i instrumentalni sastav (1917.), *Le Bestiaire* (1919.) za glas, gudački kvartet, flautu, klarinet i fagot, kantatu *Figure humaine* (1943.) za dvostruki mješoviti zbor *a capella* i opere *Les mamelles de Tirésias* (1947.), *Les Dialogues des Carmélites (Dijalozi karmelićanki)* (1957.), *La voix humaine* (1959.) te *La dame de Monte Carlo* (1961.). Od crkvene glazbe ističu se Poulencovi *Misa*, *Stabat mater*, *Čovječji lik* i *Gloria*. Francis Jean Marcel Poulenc umro je 1963. godine u Parizu.

12.1.1. Analiza solopjesme *Les chemins de l'amour*

Solopjesmu *Les chemins de l'amour* Poulenc je skladao 1940. godine. Posvetio ju je pjevačici Yvonne Printemps, koja je pjesmu izvela na premijeri Poulencova djela *Léocadia* 1. prosinca 1940. godine. Tekst pjesme napisao je francuski dramatičar Jean Anouilh, a ona govori o putevima ljubavi koji ujedno mogu biti i putevi očaja. Slijedi prikaz teksta pjesme na francuskom jeziku i prijevod na hrvatski jezik.

Les chemins qui vont à la mer
Ont gardé de notre passage
Des fleurs effeuillées
Et l'écho sous leurs arbres
De nos deux rires clairs.
Hélas! des jours de bonheur,
Radieuses joies envolées,
Je vais sans retrouver traces
Dans mon coeur.

Chemins de mon amour,
Je vous cherche toujours,
Chemins perdus, vous n'êtes plus
Et vos échos sont sourds.
Chemins du désespoir,
Chemins du souvenir,
Chemins du premier jour,
Divins chemins d'amour.

Si je dois l'oublier un jour,
La vie effaçant toute chose,
Je veux dans mon coeur qu'un souvenir
Repose plus fort que l'autre amour.
Le souvenir du chemin,
Où tremblante et toute éperdue,
Un jour j'ai senti sur moi brûler tes mains.

Staze koje vode do mora
sklonile su pred nama
cvijeće koje je izgubilo lišće
i jeku pod njihovim drvećem
od našeg smijeha.
Jao! Oni sretni dani,
Što pršte blistavom radosti,
Njihove tragove ne mogu pronaći
U svome srcu.

Staze moje ljubavi,
Uvijek vas pokušavam pronaći
Izgubljeni putevi, vi ne postojite
I vaša jeka je utišana.
Staze očaja,
Staze sjećanja,
Staze prve ljubavi,
Božanstvene staze ljubavi.

Ako jednog dana moram zaboraviti,
Da život briše sve,
U svome srcu želim samo uspomenu
jaču od druge ljubavi.
Uspomenu na put,
Gdje drhteći i sav zbunjen,
Jednog sam dana osjetio tvoje goruće ruke
gore na sebi.

Pjesma je skladana u cis-molu, mjera je 3/4 (tročetvrtinska), tempo je umjeren, a vrsta je pjesme strofna. Ova pjesma sastoji se od 4 strofe koje se izmjenjuju na sljedeći način: strofa – refren – strofa – refren. Glavne su karakteristike ove skladbe enharmonijska modulacija i karakter valcera u kojem je skladana pjesma. Prvoj strofi prethodi klavirski uvod od 6 taktova u Des-duru, koji enharmonijski modulira u cis-mol prije početka prve strofe. (Primjer 33) Nakon prve strofe slijedi refren, koji nije više u cis-molu, već je melodija enharmonijski modulirala ponovo u Des-dur. Nakon refrena ponavlja se prva strofa u cis-molu, ovoga puta s drugačijim tekstom, te zatim ponovo nastupa refren u Des-duru.

The image shows a musical score for a piece titled "Modéré mais sans lenteur". It features two staves: "CHANT" (Vocal) and "PIANO". The key signature is one flat (B-flat major/C minor) and the time signature is 3/4. The piano part begins with a 6-measure introduction in D major, marked "p librement". The vocal line starts with the lyrics "Les Si" and is marked "mf".

Primjer 33: Prikaz klavirskog uvoda u solopjesmu

Karakter ove pjesme prvenstveno je karakter valcera, tome pridonose tročetvrtinska mjera, tempo izvođenja i harmonijski slog klavirske dionice koji decentno prati vokalnu dionicu. Čak je i sam autor ispod naslova stavio natpis *valse chantée – otpjevani valcer* (valcer za glas). Pjevač takav karakter pjesme može ostvariti dugim i povezanim, *legato* frazama te dinamikom pjevanog tona. *Igra s dinamikom* i mekoćom tona uvelike može pridonijeti stvaranju karaktera pjesme, posebno kada nastupa refren. Refren, nakon strofe u *mezzoforteu*, nastupa u *mezzopianu*; na taj se način postiže kontrast između strofe i refrena. Karakteristični intervali sekste i kvinte, koji se javljaju u refrenu, moraju se pjevati s velikom mekoćom i *na dahu*. (Primjer 34)

The image shows a musical score for a refrain titled "REFRAIN au Mouvt". It features two staves: "CHANT" (Vocal) and "PIANO". The key signature is one flat (B-flat major/C minor) and the time signature is 3/4. The piano part is marked "mp". The vocal line has the lyrics "- mins de mon a - mour Je vous cher - che tou -".

Primjer 34: Prikaz intervala sekste i kvinte koji nastupaju u refrenu

13. Antonín Dvořák: *Měsíčku na nebi hlubokém* / *Pjesma Mjesecu*

13.1. Biografija i stvaralaštvo

Češki skladatelj Antonín Dvořák rođen je 8. rujna 1841. godine u Nelahozevesu u Češkoj. Iako je rođen u obitelji mesara i krčmara, već u djetinjstvu kod njega se javlja ljubav prema tradiciji i glazbi zavičaja. U ranoj dobi počinje učiti svirati violinu. Godine 1857. mladi Dvořák počinje polaziti orguljašku školu u Pragu i završava je dvije godine kasnije. Bez obzira na to što je bio obrazovani orguljaš, prihvatio je mjesto violinista u tada slavnom Komzákovu zabavnom orkestru. Dvořák se nikako nije mogao probiti na tadašnju glazbenu scenu, no to mu je uspjelo kada je navršio 32 godine; privukao je veliku pozornost uspješnom izvedbom *Himne za zbor i orkestar*, op. 30. Godine 1873. napušta mjesto u kazališnom orkestru i postaje orguljašem u jednoj od praških crkava, iznosi Andreis (1976: 22). Godine 1874. izvodi se njegova opera *Kralj i ugljenar*, koja je doživjela veliku slavu. Godine 1863. upoznaje J. Brahmsa, koji se zauzima za mladog Dvořáka i pronalazi mu izdavača – Simrocka – koji je 1878. objavio Dvořákove dvopjeve za sopran i alt pod nazivom *Zvuci iz Moravske*. Godine 1891. Dvořák počinje raditi kao profesor na praškom konzervatoriju, no svoju profesorsku karijeru prekida zbog odlaska u New York, gdje preuzima radno mjesto ravnatelja Državnog konzervatorija. U Sjedinjenim Američkim Državama Dvořák je boravio od 1892. do 1895. godine. Ondje je skladao i čuvenu simfoniju *Iz novoga svijeta*, kao i mnoga druga djela. U ljeto 1895. godine prekinuo je ugovor za radno mjesto i vratio se u domovinu. U Pragu se tada zapošljava kao profesor kompozicije na konzervatoriju, a 1901. godine postaje i ravnateljem konzervatorija. Umro je u Pragu 1. svibnja 1904. godine.

Antonín Dvořák sklada tradicionalne, simfonijske i komorne oblike te je pravi utemeljitelj češke instrumentalne glazbe tih vrsta, zaključuje Andreis (1976). Obogaćuje i crkvenu, oratorijsku glazbu, a skladateljskim stilom i nagonima blizak je skladatelju J. Brahmsu. Skladao je: 9 simfonija, suite, serenade, uvertire, koncerte, plesove, simfonijske pjesme i druge instrumentalne oblike. Među najpoznatijim Dvořákovim skladbama možemo istaknuti: 8 *Slavenskih plesova* za klavir četveroručno i orkestar, 3 *Slavenske rapsodije*, *Simfonijske varijacije* op. 78, *Scherzo capriccioso* op. 66, pet simfonijskih pjesama, 10 opera, među kojima su najuspješnije: *Jakobinac* (1888.), *Vrag i Katja* (1899.), *Rusalka* (1900.), *Stabat mater*, *Requiem*, *Te Deum*, oratorij *Sveta Ljudmila*, te 50 popjevaka, zajedno s ciklusima *Ciganske pjesme* (1880.) i *Biblijske pjesme* (1899.).

13.1.1. *Rusalka*

Opera *Rusalka* jednom je riječju „remek-djelo Dvořákova lirskog talenta“ gdje „orkestar izvrsno dočarava život u prirodi i crta fantastične ugođaje“, zaključuje Andreis (1976: 29). Inspiracija za priču i sadržaj opere bilo je mnogo, a među njima su svoje mjesto pronašle i: *Mala sirena* – bajka Hansa Christiana Andersena, *Undine* (objavljena 1811.) – novela pisca Friedricha Heinricha Karla de la Motte-Fouquéa, koja govori o priči vodenog duha Undine koja se želi udati za viteza po imenu Huldebrand kako bi stekla dušu, te opera *Undine* (A. Lortzing). Libreto za operu u 3 čina napisao je Jaroslav Kvapil prema staroj narodnoj češkoj priči o vodenoj vili iza koje se krije poruka da čovjek nikada ne može dosegnuti punu sreću. Praizvedba opere bila je u Pragu u Narodnom kazalištu 1901. godine. Likovi u operi temeljito su karakterizirani, što glazbom, što ostalim dramskim elementima. Vještica Ježibaba okarakterizirana je komično-ozbiljno, kao i kuhinjski pomoćnik i lovočuvar, a priroda je prikazana jako uvjerljivo. Mjesto i vrijeme radnje su Češka u mitsko doba. Likovi opere jesu: Princ (tenor), Rusalka – vodena vila (sopran), Vodenjaka (bariton), Vještica (alt), Strana kneginja (sopran), Lugar (bariton), Kuhar (sopran), prinčeva pratnja, gosti u dvoru, lovci, vile i nimfe. Slijedi kratak sadržaj opere.

Vodena vila Rusalka često je sanjerala i zamišljala da je žena kako bi mogla upoznati mladoga princa koji se ponekad kupao na jezeru gdje je ona obitavala. Izgubljena, Rusalka traži savjet od staroga vodenjaka, no on je odgovara od tih misli. Čuvši Rusalkine želje, dolazi vještica Ježibaba koja joj nudi pomoć – pretvorit će je u ženu, no pod dva uvjeta: ne može joj dati ni ljudsku toplinu ni govor, a ljubav između nje i princa mora biti vjerna, inače će oboje biti prokleti. Rusalka pristaje na dogovor i ujutro dočeka princa na jezeru; on se odmah zaljubi u nju i povede je na dvor. Princ, usprkos pričama na dvoru o Rusalkinu podrijetlu, nastavlja pripreme za vjenčanje. U goste im dolazi strana kneginja koja uspijeva pridobiti princa za sebe, zbog čega on iznevjeri Rusalku i ostavlja je. Rusalka oplakuje svoj položaj, no ne pristaje na Ježibabin prijedlog da primi otkupljenje prinčevom smrću jer ga još uvijek voli. Princ od kletve obolijeva, a na dvoru ne postoji lijek. Odlazi u šumu, gdje susreće Rusalku, no ona mu govori da će umrijeti ako je poljubi. Princ je ipak poljubi i izdahne u njezinu naručju, a Rusalka, razriješena čarolije, nestane u jezeru.

13.1.2. Analiza arije *Měsíčku na nebi hlubokém / Pjesma Mjesecu*

Arija *Měsíčku na nebi hlubokém (Pjesma Mjesecu)* arija je Rusalke iz prvog čina opere *Rusalka*. Ona tužaljkom iznosi svoje sjetne misli o princu i želji da je on zavoli. Ovaj će se radu

koristiti notnim zapisom arije uz pratnju klavira. Slijedi prikaz teksta arije na češkom jeziku i prijevod na hrvatski jezik.

Měsíčku na nebi hlubokém,
světlo tvé daleko vidí,
po světě bloudíš širokém,
díváš se v příbytky lidí.

Měsíčku, postůj chvíli,
řekni mi, řekni, kde je můj milý!

Řekni mu, stříbrný měsíčku,
mé že jej objímá rámě,
aby si alespoň chvíličku
vzpomenul ve snění na mě.

Zasvit' mu do daleka, zasvit' mu,
řekni mu, řekni, kdo tu naň čeká!

O mně-li duše lidská sní,
af se tou vzpomínkou vzbudí!
Měsíčku, nezhasni, nezhasni!
Měsíčku, nezhasni!

Mjeseče na nebu visoko,
Daleko se tvoje svjetlo vidi,
Lutaš po cijelome svijetu,
I gledaš u sudbine ljudi.

Mjeseče, pričekaj barem trenutak,
Reci mi, reci, gdje je moj mili!

Reci mu, srebrni mjeseče,
Da ga moje ruke grle,
Nek' uživa barem na nekoliko trenutaka,
Nek' me se sjeti u snu.

Zasvijetli mu izdaleka, zasvijetli,
Reci mu, reci, tko na njega čeka!

Ako me ova ljudska duša uistinu sanja,
Neka se s tim sjećanjem probudi!
Mjeseče, nemoj nestati, nemoj nestati!
Mjeseče, nemoj nestati!

Arija je skladana u Ges-duru, mjera je 3/8 (troosminska), a tempo je *Larghetto*. Ima specifičan, dug uvod od 18 taktova, no nerijetko se u koncertnim izvedbama izvodi bez tog uvoda. U klavirskom uvodu nalazi se melodijski motiv koji se ponavlja više puta u ariji. (Primjer 35)

Mě - si - ěku na ne - bi hlu - bo - kém,
 Sil - ber - ner Mond du am Him - mels - zelt,
 Sil - ver moon u - pon the deep dark sky,

Primjer 35: Klavirski uvod s karakterističnim melodijskim motivom

Arija je bogata dugim i pjevnim *legato* frazama koje od pjevača zahtijevaju dobru kontrolu i mirnoću daha. Tehnički i interpretativni zadatak predstavljaju intervali oktave koji se javljaju kada se Rusalka izravno obraća Mjesecu. Ti intervali moraju biti dobro unaprijed pripremljeni i smješteni *na dahu* kako bi sadržaj teksta više došao do izražaja. Zapjev na visoke tonove mora biti mekan u *attaci*, ali čvrst na *appoggiu*. (Primjer 36) Vrhunac arije nastupa na samom završetku, u Rusalkinu posljednjem zazivanju Mjeseca – *Měsíčku, nezhasni!*

Mě - si - ěku, po - stůj chví - li, řek - ni mi, kde je
 O Mond, ach nicht so ei - le, sag mir doch, wo mein
 Oh moon, ere past you glide, tell me, Tell me, oh where does my
 molto espress.

p non legato

fz p *pp*

Cl.

Primjer 36: Interval oktave mora biti smješten *na dahu*, a *attaca* tona mora biti mekana

14. Wolfgang Amadeus Mozart: *Deh vieni non tardar*

14.1. Figarov pir (*Le nozze di Figaro*)

Opera *Figarov pir* W. A. Mozarta jest *opera buffa* (komična opera) u četiri čina. Libreto na talijanskom jeziku napisao je Lorenzo da Ponte, a kao inspiracija za libreto poslužilo je djelo *Le Mariage de Figaro* pisca P. A. C. de Beaumarchaisa. Izvorni je puni naslov opere *Le nozze di Figaro ossia La folle giornata*, a praizvedena je u Beču 1786. godine u Burgtheateru. Likovi su u operi: grof Almaviva (bariton), grofica Rosina (sopran), grofičina sobarica Susanna

(sopran), Cherubino (mezzosopran), Marcellina (alt), don Basilio (tenor), Bartolo (bas), vrtlar Antonio, Barbarina (sopran), don Curzio, dvorska posluga. Vrijeme i mjesto radnje jesu dvor grofa Almavive, nedaleko od Seville, u drugoj polovici 18. stoljeća. U *Figarovu piru* suprotstavljena su dva svijeta – plemstvo i narod. Elementima satire i požude Mozart scenira komične događaje na dvoru jednoga plemenitoga grofa koji se zaljubio u supruginu sobaricu. Zanimljivom operu čini to što većinu partiture zauzimaju ansambli, ističe Andreis (1976). Karakter i drama svakog pojedinca naglašeni su tonski, tj. melodijskim postupcima, ali i odabirom tonaliteta (Mozart za Susanninu ariju bira C-dur i F-dur, dok za groficu odabire Es-dur). Mozart glazbom ocrtava karakter svakog lika u operi. Slijedi kratak sadržaj opere.

U dvorcu grofa Almavive (u sobi između grofice i grofa) grofičina sobarica Susanna i grofov brijač Figaro pripremaju svoje vjenčanje. Susanna zna i zašto im je određena ta soba – govori Figaru da grof prema njoj gaji ljubavne osjećaje. Figaro ljutit odlazi, a Susanna razgovara s mladim Cherubinom koji ima velik problem – zaljubljen je u svoju kumu, groficu Rosinu. Na dvoru se ju mnoge spletke: grof se udvara Susanni, Cherubino se udvara grofici, a jadan Figaro ljutit je na mladog Cherubina i grofa zbog njihovih odnosa s njegovom Susannom. Figaro smišlja kako će grofa navesti na povratak bračnoj vjernosti – on će mu poslati anonimno pismo u kojem će ga grofica pozvati na tajni sastanak, dok će u međuvremenu Susanna s grofom također dogovoriti sastanak, no na sastanak će poslati Cherubina prerušenog u djevojku. Kako vrijeme odmiče tako se priča sve više zapetljava. U konačnici se urota mijenja – grofa će na tajnom sastanku dočekati grofica prerušena u Susannu, dok će se Susanna prerušiti u svoju gospodaricu. Umjesto grofa, prerušenu groficu u mraku dočeka Cherubino, koji je pokušava poljubiti misleći da je ona Susanna. U zbrci poljubac dobiva grof, Figaro dobiva udarac od grofa, a grofica i Susanna razotkrivaju svoje krinke. Grof moli groficu za oprost i ona mu ga daje, a potom nastupa veliko veselje zbog razriješene pomutnje.

14.1.1. Analiza arije *Deh vieni non tardar*

Arija *Deh vieni non tardar* arija je Susanne iz četvrtog čina opere *Figarov pir*. Susanna ovu ariju pjeva grofu odjevena kao grofica. No, poznajući sadržaj opere (dogovor Susanne i grofice), možemo uvidjeti da ova arija ljubavne tematike nije zapravo upućena grofu, već Figaru. Ovoj sopranskoj ariji prethodi *recitativo accompagnato*¹⁰, koji se i u koncertnim

¹⁰ Recitativ – način pjevanja koji oponaša dramatsku deklamaciju, prisutan u operama, kantatama i dr.; *recitativo accompagnato* – recitativ uz pratnju orkestra (Preuzeto s: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52148>)

izvedbama često izvodi zajedno s arijom. U ovom će se radu koristiti notni zapis arije uz pratnju klavira. Slijedi prikaz teksta arije na talijanskom jeziku i prijevod na hrvatski jezik.

Giunse al fin il momento,
che godrò senza affanno,
in braccio all'idol mio!
Timide cure! uscite dal mio petto!
a turbar non venite il mio diletto!
Oh! come par, che all'amoroso foco
l'amenità del loco,
La terra e il ciel risponda!
come la notte i furti miei seconda.

Deh vieni, non tardar, o gioja bella
Vieni ove amore per goder t'appella,
Finchè non splende in ciel notturna face,
Finchè l'aria e ancor bruna, e il mondo tace.
Qui mormora il ruscel, qui scherza l'aura.
Che col dolce susurro il cor ristaura
Qui ridono i fioretti, e l'erba è fresca,
Ai piaceri d'amor qui tutto adescia.
Vieni, ben mio, tra queste piante ascose.
Vieni, vieni!
Ti vo' la fronte incoronar di rose.

Došao je konačno trenutak
Da bezbrižno uživam
U naručju svog voljenog!
Strašna brigo! Odlazi iz mojega srca
I ne uznemiravaj moju sreću!
Oh! Kakavo je samo ovo mjesto
Gdje vatra ljubavi odjekuje
zemljom i nebom visokim!
Kako noć odgovara mojoj lukavosti!

O dođi, nemoj kasniti, o lijepa radosti
Dođi gdje te ljubav zove.
Dok lice ne zasja na noćnom nebu,
dok je zrak još taman, a svijet tih.
Ovdje žubori potok, ovdje vije povjetarac
Koji svojim slatkim šapatom srce obavija
Ovdje se cvijeće smije i trava je svježja,
I sve te poziva na užitke ljubavi.
Dođi, dragi moj, među ove skrivene krošnje.
Dođi, dođi!
I okrunit ću te ružama.

Recitativ počinje u C-duru. Mnogo je različitih tumačenja načina na koji bi se trebala izvoditi prva rečenica recitativa. Postoje dvije varijante; prva podrazumijeva da pjevačica počinje recitativ onako kako je skladan (pjevačica počinje pjevati na dobu s orkestrom), dok druga podrazumijeva da pjevačica pričekava sa zapjevom sve dok orkestar ne završi uvod. Kako bi se spriječilo da prva riječ recitativa – *Giunse* – dobije određenu težinu i gruboću, u današnje se vrijeme sve više prakticira druga verzija izvođenja recitativa. (Primjer 37)

N° 28. Recitativ und Arie.
Allegro vivace assai.

Susanna.
Endlich naht sich die Stunde, wo ich dich, o Ge-lieb-ter! bald ganz be-sit-zen wer-de!
Giunse al fin il mo-mento, che go-dro sen-za affan-no, in braccio all'i-dol mi-o!

Primjer 37: Prikaz klavirskog uvoda i početka recitativa

Završetak druge rečenice recitativa pjevačica mora dobro pripremiti kako bi se *napravio uvod* za orkestar. (Primjer 38)

s.
flie-het, weicht auf im-mer, störet nicht mehr die Freude meines Herzens!
sci-te dal mio petto! a tur-bar non ve-nite il mio di-let-to!

Primjer 38: Prikaz završetka druge rečenice recitativa

Nakon recitativa u C-duru nastupa arija u F-duru. Arija započinje klavirskim uvodom u kojem se iznosi melodijski motiv kojim će početi i vokalna dionica. Pozadinski sadržaj arije pjevačici uvelike pomaže sugerirajući kako interpretacijski izvesti ovu Mozartovu ariju. Pjevajući ovu ariju, Susanna se pretvara da je svoja gospodarica – zato će i njezin ton i karakter biti drugačiji. Pjevačica mora biti vrlo spretna u vokalnoj tehnici, ali i vrlo vješta u interpretaciji i glumi kako bi promjenom karaktera dočarala Sussaninu krinku. Susannine brze, spretne, koloraturne i vedre fraze odjednom postaju duge, virtuozne i graciozne *legato* fraze, koje su karakteristične za grofičin lik. Posebno virtuozne i ženstvene melodije prate tekst *ti vo' la fronte incoronar*. (Primjer 39) Međutim, najbolji primjer sličnosti Susannine arije s grofičinom nalazi se upravo u taktu 38 – dugi dramatičan motiv *vieni* sličan je melodiji grofičine arije *Porgi amor*. (Primjer 39)

har - ren. Komm, o Trauter! daß ich mit Ro - sen kränze dein Haupt, — mit
 sco - se! Vie - - - ni, vie - ni! ti vo' la fron - te in - co - ro - nar — — — — —

Ro - sen kränze dein Haupt, daß ich dich kränze, daß ich dich krän - - - ze, daß ich dich
 — di ro - - se, ti vo' la fron - te in - co - ro - nar, in - co - ro -

Primjer 39: Prikaz virtuozne melodije koja prati tekst *ti vo' la fronte incoronar*

15. Zaključak

Kako bi se skladba što kvalitetnije izvela, potrebno je poznavati stilske karakteristike razdoblja u kojem je djelo skladano te formu i sadržaj skladbe. Upoznajući skladbu i njezine stilske karakteristike, možemo na bolji način stvoriti ideju o interpretacijskoj izvedbi. Tema ovog završnog rada imala je za cilj upravo to – formalnu i interpretativnu analizu skladbi koje su sastavni dio programa solističkog koncerta. Formalna i interpretativna analiza mogu pjevaču uvelike poslužiti kao smjernice za kvalitetnu i što autentičniju izvedbu neke skladbe. Kao što su vokalna tehnika, pravilno disanje i pravilno korištenje svim rezonantnim prostorima bitni za kvalitetnu proizvodnju pjevačkoga tona, tako je i interpretacija bitna kako bi sadržaj i tekst skladbe dobili značaj koji im je skladatelj (ali i autor pjesme) namijenio.

Mnogo toga treba uzeti u obzir prilikom odabira programa za solistički koncert. Osim što je važno odabrati skladbe sukladno zrelosti pjevača, važno je i postići raznolikost u karakteru i temperamentu skladbi. Skladbe na različitim jezicima i drugačijeg karaktera mogu uvelike pridonijeti zanimljivosti programa. Zato je važno poznavati prijevod teksta, a povrh svega vrlo je bitna dobra dikcija pjevača kako bi slušatelji mogli razumjeti sadržaj i tekst skladbe. Takva tehničko-interpretacijska pripremljenost omogućava pjevaču da se potpuno usredotoči na proživljavanje osjećaja koji vladaju u skladbi, ali i na prenošenje tih osjećaja auditoriju.

16. Literatura

- Andreis, J. (1976), *Povijest glazbe*, sv. 2, Zagreb: Sveučilišna naknada Liber
- Andreis, J. (1976), *Povijest glazbe*, sv. 3, Zagreb: Sveučilišna naknada Liber
- Andreis, J. (1976), *Povijest glazbe*, sv. 4, Zagreb: Sveučilišna naknada Liber
- Bersa, Blagoje. (2021), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=7208>. (Pristup: 15. 5. 2022.)
- Bezić, N. (2018), *Tematski popis skladbi Blagoja Berse*, Zagreb: Hrvatski glazbeni zavod
- Cvejić, N. (1980), *Savremeni belkanto*, Beograd: Univerzitet umetnosti u. Beogradu
- Čajkovski, Pjotr Iljič, (2021), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13137>. (Pristup: 15. 5. 2022.)
- Dvořák, Antonín. (2021), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=16783>. (Pristup: 4. 5. 2022.)
- Florimo. F. (1882), *La scuola musicale di Napoli*, vol. 2, Stabilimento tip. di V. Morano, dostupno na: https://books.google.hr/books?id=ZixGAQAAMAAJ&pg=PA3&hl=hr&source=gbs_selected_pages&cad=3#v=onepage&q&f=false. (Pristup: 28. 5. 2022.)
- Fulker, R. (2019), Clara Schumann – čudo od žene, *Deutsche Welle*. Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/clara-schumann-%C4%8Dudo-od-%C5%BEene/a-50421724>, pristupljeno: 21. 1. 2022.
- Holden A. et al. (2002), *Penguinov vodič kroz opere*, Zagreb: Izvori
- Shin, D. J., (2010), Hugo Wolf's Interpretation of Paul Heyse's Texts: an Examination of Selected Songs from the *Italienisches Liederbuch*, magistarski rad, University of North Texas, dostupno na: https://www.academia.edu/41691542/Hugo_Wolfs_interpretation_of_Paul_Heyses_Texts_An_Examination_of_Selected_Songs_from_the_Italienische_Liederbuch (Pristup: 3. 6. 2022.)
- Kennedy, M. (2021). Richard Strauss. *Encyclopedia Britannica*, dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Richard-Strauss>. (Pristup: 15. 5. 2022.)
- Kos, K. (2014), *Hrvatska umjetnička popijevka*, Zagreb: Hrvatsko muzikološko društvo
- Lepront, C. (1989), *Klara Šuman: život u četiri ruke; prevela Valentina Krtinić*, Beograd: Opus

- Magnuson, P. (2016), Chapter 40. Richard Strauss: Morgen, op. 27, no. 4, *SOUND PATTERNS*, dostupno na: <https://academic.udayton.edu/PhillipMagnuson/soundpatterns/anproj/strauss.html>. (Pristup: 3. 6. 2022.)
- Nauhaus, J. M., Clara Wieck-Schumann biographical introduction Part 2, *Schumann-Netzwerk*, dostupno na: https://www.schumann-portal.de/Part_II.html. (Pristup: 21. 1. 2022.)
- Nicolas Slonimsky/Laura Kuhn/Dennis McIntire, (2019), Giordani, Giuseppe. *Baker's Biographical Dictionary of Musicians*. Dostupno na: <https://www.encyclopedia.com/arts/dictionaries-thesauruses-pictures-and-press-releases/giordani-giuseppe>. (Pristup: 31. 3. 2022.)
- Parisotti, A. (1885), *Arie Antiche* (libro secondo), Milano: Ricordi
- Paton, J. G. (2005), *Gateway to Italian Songs and Arias – Low Voice: An Anthology of Italian Song and Interpretation*, Alfred Music, dostupno na: https://books.google.hr/books?id=tUJ6AwAAQBAJ&dq=tyrolienne+rossini+soirees+m usicales&hl=hr&source=gbs_navlinks_s. (Pristup: 9. 6. 2022.)
- Pellagali, R. (2001), GIORDANI, Giuseppe, detto Giordanello, *Biografski rječnik Talijana*, vol. 55, dostupno na: https://www.treccani.it/enciclopedia/giordani-giuseppe-detto-giordaniello_%28Dizionario-Biografico%29/. (Pristup: 15. 5. 2022.)
- Poulenc, Francis. (2021) *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=49808>. (Pristup: 4. 6. 2022.)
- Rahmanjinov, Sergej Vasiljevič. (2021), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=51621>. (Pristup: 15. 5. 2022.)
- recitativ. (2021) *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=52148>. (Pristup: 8. 6. 2022.)
- Rossini, Gioacchino. (2021), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=53420>. (Pristup: 2. 6. 2022.)
- Schumann, Clara i Robert, (2019), *Bračni dnevnik/Clara i Robert Schumann; prevela Sanja Lovrenčić*, Zagreb: Mala zvona
- Schwarm, B. (2014), Exsultate, Jubilate, K 165. *Encyclopedia Britannica*, dostupno na: <https://www.britannica.com/topic/Exsultate-Jubilate-K-165>. (Pristup: 15. 5. 2022.)

- Seroff, V. I. i Taruskin, R. (2022), Sergey Rachmaninoff. *Encyclopedia Britannica*, dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Sergey-Rachmaninoff>. (Pristup: 15. 5. 2022.)
- Simeonov, J. (2015), Aria guides: Deh vieni non tardar, *Schmopera*, dostupno na: <https://www.schmopera.com/aria-guides-deh-vieni-non-tardar/>, (Pristup: 4. 6. 2022.)
- Simeonov, J. (2016), Tales from the score: Deh vieni non tardar, *Schmopera*, dostupno na: <https://www.schmopera.com/tales-from-the-score-deh-vieni-non-tardar/>, (Pristup: 4. 6. 2022.)
- Turkalj, N. (1997), *125 opera*, Zagreb: Školska knjiga
- Urednici enciklopedije *Britannica* (2022). Hugo Wolf, *Encyclopedia Britannica*. Dostupno na: <https://www.britannica.com/biography/Hugo-Wolf>. (Pristup: 4. 6. 2022.)
- Urednik Časopisa Kvaka, (2017), Aleksandar Sergejevič Puškin | Ne pjevaj draga, *Časopis Kvaka (online)*, dostupno na: <http://www.casopiskvaka.com.hr/2017/06/aleksandar-sergejevic-puskin-ne-pjevaj.html>. (Pristup: 25. 4. 2022.)
- Wolf, Hugo. (2021), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=66300>. (Pristup: 3. 6. 2022.)
- Wotton, T. S. (1907), *Dictionary of Foreign Musical Terms and Handbook of Orchestral Instruments*, Leipzig: Breitkopf & Härtel, dostupno na: <https://archive.org/details/dictionaryoffore00wottuoft/page/198/mode/2up>
- Zajc, Ivan, ml. (2021), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=66730>. (Pristup: 15. 5. 2022.)

Internetski izvori:

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Giuseppe_Giordani, (Pristup: 4. 4. 2022.)
2. <https://www.universaledition.com/richard-strauss-705/works/morgen-3716>, (Pristup: 3. 6. 2022.)
3. <https://en.wikipedia.org/wiki/Morgen!>, (Pristup: 3. 6. 2022.)
4. https://en.wikipedia.org/wiki/Les_Chemins_de_l%27amour (Pristup: 3. 6. 2022.)
5. https://en.wikipedia.org/wiki/Exsultate,_jubilate (Pristup: 9. 6. 2022.)

Prilozi:

1. *Arie Antiche* (libro secondo), Milano: Ricordi, str. 136–138

2. https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/b/b9/IMSLP378297-PMLP33089-motart_something.pdf, str. 14–19
3. https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/e/eb/IMSLP348578-PMLP563078-CSchumann_6_Lieder,_Op.13.pdf
4. https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/3/39/IMSLP655830-PMLP217134-rossini_soirees_musicales_8_ariette_complete_ricordi_2413.pdf, str. 30–34
5. [https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/2/2a/IMSLP22875-PMLP52342-Wolf_-_Italienisches_Liederbuch_\(Book_2\).pdf](https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/2/2a/IMSLP22875-PMLP52342-Wolf_-_Italienisches_Liederbuch_(Book_2).pdf), str. 37–38
6. <https://www.free-scores.com/download-sheet-music.php?pdf=95793>
7. https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/e/e8/IMSLP19056-PMLP44986-Tchaik_TH101.pdf, (original za niži glas)
8. Horvat Dunjko, L. (2004) *Ljuven sanak, izabrane pjesme za glas i glasovir*, Zagreb: Music Play, str. 40–44
9. *Oj, sancí, vi šareni sancí*, po. 45, MICp, str. 81–84 (G-dur)
10. https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/a/a8/IMSLP135548-PMLP61437-Richard_Strauss_-_4_Lieder,_op._27.pdf, str.143–144
11. https://kupdf.net/download/poulenc-les-chemins-de-l-39-amour-pdf_58d2e54ddc0d60c76cc34639_pdf
12. <https://www.el-atril.com/partituras/Dvorak/Rusalka/Rusalka.pdf>
13. <https://s9.imslp.org/files/imglnks/usimg/8/89/IMSLP220533-SIBLEY1802.16871.abe9-39087011127240score.pdf>, str. 199–202